

**HEEMKUNDE-KRING
'AMALIA VAN SOLMS'**

Baarle-Hertog-Nassau

Heemkunde-kring 'Amalia van Solms' stelt zich ten doel zich actief bezig te houden met het erfgoed van onze gemeenten met de bedoeling:

- onze kennis ervan te vergroten
- het waardevolle uit vroegere tijden te behouden en te beschermen
- de verzamelde gegevens vast te leggen voor het nageslacht.

De kring verzamelt hiertoe informatie over velerlei onderwerpen uit de historie van Baarle, Castelré, Ulicoten en Zondereigen in de ruimste zin des woords.

Heemkunde-kring 'Amalia van Solms'
'HEEMHUIS'
Kerkstraat 4
2387 Baarle-Hertog

Bank: 10.38.94.969 Rabobank Baarle-Nassau
789-5615466-57 BAC Baarle-Hertog

Overname van artikelen of gedeelten ervan uit deze publikatie is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van de auteur.

Nieuwsbrief

Heemkunde-Kring "Amalia van Solms"

Baarle Hertog-Nassau

verschijnt 4x per jaar

Redactie: Jos Jansen, Herman Janssen, Fons Raeijmaekers, Josée Slegers, Antoon van Tuijl en Ed Ragas (coördinator)

Redactieadres: Het Heemhuis, Kerkstraat 4, 2387 Baarle-Hertog

8e jaargang no.3

september 1993

INHOUD:

Voorwoord	A. Jacobs	78
't Halschoor	H. Janssen	79
Baarlese Begijnen in Hoogstraten	E. Ragas	86
30 Jaar geleden (9)	A. Raeijmaekers	97
Een stukje Dagboek (7)	Br. van der Linden	101
Er wordt gewerkt.....	H. Janssen	106
Redaktieraad	Redactie	107
Wie schrijft die blijft?	E. Ragas	108
Hertog Jan I gestorven te Baarle-Hertog	E. Ragas	110
Tijd is tijd	E. Ragas	111
Foto's naar Amerika	E. Ragas	112
Regionale Heemkwis 1993		114
Niet vergeten	A.P. de Jong, E. Ragas	115
Eerste heemdag geslaagd		120
Activiteitenkalender		123
Uitstapje Antwerpen	J. Wentink	124
Op de fiets naar Gilze	A. Roelen	125
Baarle 1000 plus 1 kwis		126
Mededelingen		127

Voorwoord

Bij het lezen van dit voorwoord zit de vakantie voor de meeste van onze leden er al weer op. De scholen en kantoren zijn begonnen en wij hebben onze werkzaamheden intussen weer opgepakt. Alles gaat weer zijn gewone gagetje en zo hoort het na een welverdiende vakantie ook. Vakantie wil niet zeggen dat de activiteiten in onze vereniging stil liggen. Niets is minder waar, want we kunnen terugkijken op een heel actieve vakantieperiode.

Zo trokken we met bijna honderd man naar Antwerpen, de culturele hoofdstad van Europa 1993. Het programma zat goed in elkaar. Met een bezoek aan een zustervereniging, in ons geval een gilde en een geleid bezoek aan de stad zelf. De deskundige gidsen vertelden ons alle bijzonderheden over deze prachtige stad.

Verder trokken we rond in ons eigen heem op onze eerste lokale heemdag. Een uitstekend initiatief van de werkgroep die vorig jaar het Grenzeloos Heemkamp organiseerde. Zij kunnen hier gerust mee verder gaan.

Ook de kalenderwerkgroep is druk doende met de heemkalender 1994. Ze zitten nu in de afrondingsfase, zodat het concept naar de drukker kan. Wij zijn uiteraard benieuwd naar de foto's die dit jaar de kalender sieren. De Heemkalender is intussen een begrip geworden in de Baarlese gezinnen. Wij rekenen dan ook weer op de hulp van onze leden bij de huis aan huisverkoop begin oktober.

Ook de werkgroep Singelpanden heeft al veel werk verzet voor het boek over de Rabo-Singelpanden. Herman Janssen, coördinator van deze werkgroep, vertelt er verderop zelf meer over. Voor leden die actief willen zijn, is daartoe alle gelegenheid. Er zijn nog werkgroepen die extra hulp kunnen gebruiken. Bovendien zijn er nog een aantal zaken die extra aandacht vragen. Interesse? Kom dan gerust eens langs voor informatie of om kennis te maken met de werkgroepen. Hiervoor kunt u elke woensdagavond en elke eerste zondag van de maand op het Heemhuis terecht.

Nu de meesten de contributie betaald hebben, kunnen we vast stellen dat we bijna aan de driehonderd leden zitten. In de vakantieperiode hebben zich nog diverse nieuwe leden opgegeven. Het zou prachtig zijn als we dit jaar het driehonderdste lid zouden kunnen begroeten. Wij rekenen er een beetje op en met uw hulp, beste leden, moet dat zeker lukken. Immers onze lijfspreuk is toch 'Volhoudend vorder ik'? Met vriendelijke heemgroeten,

Ad Jacobs, uw voorzitter

't Halschoor

Zaterdag 3 juli bezochten we tijdens onze eerste heemdag de mooie boerderij 'het Halschoor', gelegen aan de Haldijk op Minderhouts grondgebied. We stapten daarmee in de voetsporen van enkele prominente voorgangers zoals deken Lauwerijs (ooit de grote voortrekker van de Hoogstraatse Oudheidkundige Kring) en zijn vriend Dr. Jozef Weyns. Deze laatste was conservator van het openluchtmuseum te Bokrijk. Hij was sterk onder de indruk van wat hij te Halschoor zag. Hij trof er namelijk een typisch voorbeeld aan van de bijna verdwenen strobgedekte 'Kempische meerledige hoeve'.

Dr. Weyns kende alles wat ook maar iets te maken had met het boerenhuis. Zijn bezoek alleen al was een grote eer voor Halschoor. Een nog grotere eer viel de hoeve te beurt toen Jozef Weyns zijn boek 'Kultuur-historische Verkenning in de Kempen' begon met een foto ervan. Later bootste hij de voorgevel na bij de bouw van een oude hoeve op het domein van Bokrijk.

Wat betekent eigenlijk de naam 'Halschoor' ?

Halschoor is een plaatsnaam die verwijst naar een schoor gelegen op het gehucht Hal te Minderhout. Een schoor is een met graszoden bedekte houten brug over een beek. Halschoor betekent dus: houten brug over de Noordermark te Hal.

Deze brug werd eertijds gebouwd langs de Haldijk, een opgehoogde weg van het Groeske naar Loveren. Te Halschoor konden paard en kar de Noordermark oversteken. Vóór 1648 was de Haldijk één van de vele belangrijke noord-zuid gerichte handelswegen in onze regio. Daarna belemmerde de rijksgrens de noord-zuid handel, waardoor de Haldijk minder belangrijk werd. Toch bleef Halschoor nog een belangrijke plaatsnaam die vermeld werd op vele oude kaarten, waaronder die van graaf de Ferraris (de Oostenrijkse Nederlanden) en van Maillard (het Departement van de twee Neten).

Hoe oud is Halschoor?

De hoeve zoals die er nu staat, dateert van 1671. Ze is dus precies 322 jaar oud. Ooit hoorde ze toe aan de machtige St. Michielsabdij van Antwerpen. Die bouwde vele hoeven die ver van de dorpskernen verwijderd waren. Op deze manier werd gepoogd de heide te ontginnen. Zo'n abdijhoeve stond hier reeds zes eeuwen geleden. Dit weten we dankzij een akte van 31 mei 1403,

bewaard in het archief van de abdij. Daarin maakten de schepenen van de Buitenbank van Hoogstraten een akte op tussen de Proost van de abdij en enkele laten van Meester Geert Mermans. Eén van deze laten was 'Claes van den Score'. Dit is meteen de oudste vermelding van 't Halschoor.

Lange tijd was de hoeve een 'cabaret'; een oude naam voor afspanning. Hier konden paarden en voerlui op krachten komen en eventueel overnachten. De ligging vlakbij een schoor is typisch. Zo was er steeds hulp in de buurt om karren uit de modder te trekken. De paarden konden er uitrusten van het harde labeur. De afspanning was tevens een grote boerderij. Haar grootte bepaalde de vorm. Woonhuis, schuur, stal en bergplaats konden immers niet meer onder één dak. De afzonderlijke gebouwen vormden een machtig geheel rondom een oude linde. Foto's van die tijd geven ons een goede indruk hiervan.

Welke gronden hoorden bij de boerderij?

Een notarisakte uit 1821 omschrijft het Halschoor als een 'huysinge met stal, schuer, torfhuys en hof'. Het is 1 bunder en 32 roeden groot en grenst dan ten oosten en ten zuiden aan de Prince van Salm-Salm, ten westen aan de Mark en ten noorden aan de weduwe van Gastel.

Bij deze hoeve hoorde een grote aanstede van bijna 14 bunders:

- daarbij waren de volgende akkers: het Lemblock, de Maeyheyde, het Huybrechtsbosch, den Koeien Wildert, de lange Henninge, den Hespakker en het Biesevelt. Eén akker lag in Castelré, namelijk het Schransken.
- vervolgens waren er de beernden: den Moerbermt, het Veldeken, de Weykens, den Peypheyning. In Castelré lag het Kraayenbosch. Dat waren twee beernden die naast elkaar lagen. Verder was daar nog den Schoorbermd.
- tot slot vermelden we als heivelden: het Epsheyvelt, het Voorsten Heyvelt, het Half Heyvelt, het Heerlesche Heyvelt en nog een stuk heide in Castelré.

De eigenaars en bewoners

Tot 1963 was Halschoor in bezit van de families Laurijssens en Aerts. Beginnen we ons overzicht meer dan 200 jaar geleden. Toen was Jan Laurijssens eigenaar en bewoner. In 1791 liet Jan het Halschoor aan zijn zoon Clement.

In 1821 koopt kleinzoon Cornelis de hoeve voor een bedrag van 6.893 frank.

*Deze foto van 't Halschoor werd genomen door Dr. Jozef Weijns.
Uiterst rechts staat deken Lauwereys van Hoogstraten*

Twee achterkleinkinderen erfden in 1857 de boerderij in onverdeeldheid, namelijk Jan Franciscus en Angelina. Vijf jaar later bleef alleen Angelina over als erfgename. Zij was gehuwd met Petrus Aerts waardoor Halschoor eigendom wwerd van de familie Aerts.

Na Petrus Aerts kwamen nog zoon Jan Baptist en later kleinzoon Engelbert Jozef Aerts. Deze laatste verhuurde de boerderij aan Jaan en Trees Janssens-Sterkens. Twee van hun kinderen bleven er tot op hoge leeftijd wonen. Dat waren Frans Janssens, beter bekend als Sus van 't Schoor en zijn zus Sie (Lucia). Ook neef Prouwke woonde bij hen in.

In 1963 werd Halschoor dan verkocht aan Ego Pleysier, een Nederlander die er zijn buitenverblijf van maakte. In 1967 werd Jan Huet de nieuwe eigenaar. Jan is petekind van zijn nonkel en naamgenoot de bekende kunstenaar Jan Huet. Gezien de erg vervallen toestand liet Jan de hoeve restaureren in drie fasen. Zo bewaarde hij het woonhuis voor het nageslacht.

wat is er allemaal verdwenen?

In de loop der jaren zijn er vele mooie dingen verdwenen. De oude schuur aan de overzijde van de straat bijvoorbeeld stortte in rond 1970. Jan is er nooit eigenaar van geweest. Het oude schop, ooit paardenstal en torfhuis, verviel rond 1958. Achteraf bouwde Jan Huet hier zijn garage.

De grote linde achter het huis staat er ook niet meer. Driemaal waaide hij om en werd hij met de kraan terug recht geholpen. De linde dateerde tenminste van 1671 maar was waarschijnlijk veel ouder. Hij was hol van binnen en diende zelfs als hondehok. Naast de boom stond een open waterput met een houten vierkantige putkuip, een staande mik, een zwengelboom en een schepstok.

Tot slot werd bij het restaureren het strooien dak vervangen door een rieten dak. De omgekeerde graszoden maakten plaats voor vorstpannen.

Een korte rondleiding

De heer Huet onthaalde ons zeer gastvrij. Sommigen konden zelfs het huis van binnen bewonderen. Daarbij merkten we op dat de hoeve vroeger 'een woonhuis met stal onder één dak' was. In het stalgedeelte ligt de vloer veel lager. Er was vroeger een potstal. Paard en kar konden er doorheen rijden van de ene staldeur naar de andere. Interessant om te weten is dat abdijhoeven vroeger fungeerden als modelhoeven. Rond 1700 hadden zij allemaal

reeds een flink uitgeruste potstal. De koeien konden toen binnenblijven door de opkomst van het voedergewas spurrie. Rechts van de stal bevindt zich het oude woongedeelte. De schoorsteen verdeelt deze ruimte in twee. Aan beide zijden staat een schouw. Uiterst rechts lag de 'kamer', het winterverblijf. Daarnaast, tussen kamer en stal, was het 'huis'. Dit is het centrale woongedeelte en bestaat uit haard, moos en bedsteden. Hier werd gekookt, afgewassen en geboterd. Het was het zomerverblijf van de familie.

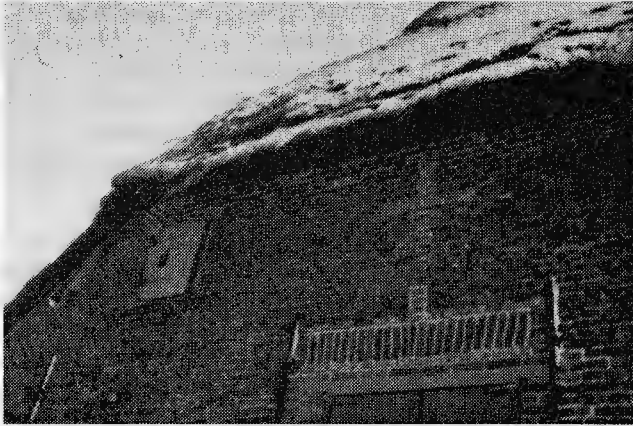
De kern van dit driebeukige gebouw is de dakstoel; een eiken geraamte van zes gebinten draagt het dak. Opmerkelijk is dat er geen nokbalk aanwezig is wat op een zeer grote ouderdom wijst. De kans bestaat dat in 1671 de lemen wanden vervangen werden door stenen muren, en dat het houtwerk veel ouder is. De muren zijn immers maar ondergeschikt. Ze scheiden of sluiten af, maar dragen niet. Daarmee behoort Halschoor nog bij de dakbouwsels. Deze huizen staan tegenover de grote groep wandbouwsels zoals we die nu kennen.

Op de dakstoel rust een prachtig gestroomlijnd schilddak. De richting van de nok is typisch gericht van oost naar west. Licht en warmte worden zo het voordeligst benut en tegelijk wordt het dak optimaal beschermd tegen kwaadaardige westenwinden. Wind is de grootste vijand van het strobedekte dak. Daarom bouwt men de smalle zijde naar het westen en reikt het dak hier bijna tot aan de grond. Dichtbij de grond zijn er geen hevige rukwinden.

Gezien de meeste stormen uit het westen komen, lijkt het ook logisch dat het woongedeelte aan de oostzijde ligt. Daar is men het beste beveiligd.

Het klinkt misschien wat raar in onze oren, maar vroeger moest een woonhuis naast rust en geborgenheid tevens bescherming bieden tegen heksen en duivels. Een volledig verdedigingssysteem werd opgeworpen. De lindeboom voorkwam blikseminslag en brand. Een dubbele rij haagbeuken moest het kwaad op afstand houden. Alle openingen van het huis werden beschouwd als zwakke plekken en moesten extra beveiligd worden. Aan de oostzijde bevindt zich een prachtig afweerkruis boven een raam. En het kleine kelder-raampje werd er versterkt met dievenijzers. Tot slot van dit geslaagde bezoek bemerkten we aan de oostgevel het ingemetste jaartal 1671. Deze oostgevel reikt tamelijk hoog. Hier had men minder te vrezen van stormwinden zodat hier de graanzolder gebouwd werd. Deze werd verlicht door twee raampjes. Vroeger was daar geen glas in de vensters. Er was enkel een draaiend houten luikje om het raam af te sluiten. Nu spreekt men hier van slagvensters in plaats van slagluiken.

Herman Janssen

*Het afweerkruis en één van de zolderraampjes.
Er ligt sneeuw op het strooien dak*

Prouwke, Sus en Sie. Sus was een ervaren stroper en smokkelaar, hij werd op Halschoor geboren (1 september 1884)

Zonder woorden

Baarlese begijnen in Hoogstraten

Begijnhoven speelden in vroeger tijden een belangrijke rol in het geestelijk leven. In de directe omgeving van Baarle treffen we drie begijnhoven aan, t.w. in Hoogstraten, Turnhout en Breda. In alle drie de begijnhoven treffen we bewoonsters aan die afkomstig zijn uit Baarle, Castelré, Ulicoten of Zondereigen. Deze keer wil ik u graag kennis laten maken met de Baarlese begijnen die in de loop der eeuwen in het Begijnhof van Hoogstraten hebben gewoond. Eerst neem ik u in vogelvlucht mee door de geschiedenis van de begijnen en begijnhoven.

Begijn en Begijnhof

Als we gaan zoeken naar een betekenis van Begijn treffen we in de 'Koenen' de volgende simpele verklaring aan: Begijn is een vrome bewoonster van een begijnhof. Voor een uitgebreidere omschrijving raadplegen we de Grote WP'80. Daar treffen we de volgende beschrijving aan:

Begijnen. De benaming voor devote, in gemeenschap levende vrouwen die, vanouds, door de bijzondere aard van hun religieuze leven het midden houden tussen leken en kloosterlingen.

Begijnen werden aanvankelijk 'religieuze vrouwen' genoemd, in tegenstelling tot de eigenlijke monialen (= kloosterlingen). Zij legden geen echte klooster-geloften af, maar beloofden voor de tijd van hun verblijf een leven van kuisheid en 'schemelheit' (d.i. innerlijke en uiterlijke eenvoud).

Een Begijnhof is een afgesloten, meestal ommuurde, woongemeenschap van vrome vrouwen. Meestal had de begijnhof ook zijn eigen kerk en eigen pastoor.

Het instituut van begijn dateert van de 12e eeuw. De begijnhoven kwamen vooral voor in de Nederlanden. Van de Noord-Nederlandse begijnhoven zijn er slechts twee overgebleven. Bij het Concilie van Vienne (1311) werd besloten al wat de naam begijn droeg te veroordelen en af te schaffen. De naam Begijn was namelijk door de anti-gregoriaansgezinde clerus kwaadwillig met de heterodoxe 'begini' gelijkgesteld. En zo is die lasterlijke benaming de rechtgelovige 'religieuze vrouwen' of 'begijnen' bijgebleven. De oorspronkelijke naam 'begini' was namelijk de benaming voor ketters. De Pauselijke Curie zag gelukkig weldra in dat zij slecht ingelicht was geweest omtrent de 'begini', aangezien ook rechtgelovige en volstrekt betrouwbare mannen

(Begarden) en vrouwen (Begijnen) zo werden genoemd. Vooral de begijnen in de Nederlanden.

Door een uitzonderingsbul (1318) haastte Paus Johannes XXII zich het voortbestaan van deze begijnen te verzekeren. Omdat Frederik van Sierk, bisschop van Utrecht, de conciliebepalingen rigoureuzer doorvoerde dan zijn Zuid-Nederlandse collega's, bleven er in Nederland slechts twee begijnhoven gespaard (Breda en Amsterdam).

Begijnhoven maakten vooral in de 17e eeuw een grote bloei door, dat kunnen we dan ook constateren in het begijnhof van Hoogstraten (zie tabel 2).

Begijnhof te Hoogstraten

Het begijnhof van Hoogstraten dateert al minstens van de 14e eeuw. Tenminste, van de 14e eeuw zijn nog documenten bewaard gebleven, waarin men de namen van 15 begijnen heeft gevonden. Opvallend is daarbij dat er 13 arme begijnen woonden die uitsluitend met hun voornaam of bijnaam worden aangeduid.

In de 15e eeuw wordt dat onderscheid niet meer als zodanig opgetekend en komt men tot een totaal van 65 begijnen. In de 16e eeuw komt men tot 182 begijnen, in de 17e eeuw (1601-1676) noteert men 520 begijnen, en in het laatste deel van de 17e eeuw (1677-1700) nog 141 begijnen. In de 18e eeuw 274 begijnen, in de 19e eeuw 84 begijnen en in de 20e eeuw nog 13 begijnen.

Begijnen die te Hoogstraten verbleven, kwamen vooral uit de omliggende dorpen en steden, zowel uit het huidige België als ook uit Nederland. De Nederlandse begijnen waren vooral afkomstig uit het westelijk deel van de huidige provincie Noord-Brabant.

Als plaatsen van herkomst komen we dan ook regelmatig tegen:

Alphen, Baarle, Bergen op Zoom, Breda, Castelnau, Chaam, Etten, Gastel, Gilze, Ginneken, Halsteren, Hoeven, Klundert, Kruisland, Leur, Moerdijk, Oosterhout, Oudenbosch, Rijen, Rijsbergen, Roosendaal, Steenberg, Tilburg, Vossemeer, Waspik, Willemstad, Wouw, Zevenbergen en Zundert.

Maar ook uit dorpen en steden verder weg waren begijnen aanwezig, we noemen o.a. Amsterdam, Den Bosch, Den Haag, Dordrecht, Heusden, Linne (bij Roermond), Moergestel, Rotterdam, Sittard, Vessem, Weert, Woerden en zelfs Bendorf am Rhein.

Vanaf 1677 werden de registers van de begijnen binnen het begijnhof te Hoogstraten beter en vollediger bijgehouden, o.a. werd van alle begijnen de geboorteplaats bijgehouden. In de eeuwen daarvoor werd dat incidenteel bijgehouden, zodat we vanaf 1677 pas een vollediger beeld hebben van de herkomst van de begijnen. We zitten dan net in de bloeiperiode van de begijnhoven. Opvallend is het grote aantal uit de Noordelijke Nederlanden afkomstige begijnen. Dit heeft waarschijnlijk alles te maken met de al eerder vernoemde opheffing van vele Noord-Nederlandse begijnhoven.

Periode	Totaal begijnen	Nederlandse begijnen	
17e eeuw (1677-1700)	141	79	56%
18e eeuw (1701-1797)	274	166	60%
19e eeuw (1810-1891)	84	45	53,5%
20e eeuw (1902-1972)	13	8	61,5%

Tabel 1: Aandeel Noord-Nederlandse begijnen in Begijnhof Hoogstraten

Uit tabel 1 blijkt duidelijk dat meer dan de helft van de begijnen te Hoogstraten uit de Noordelijke Nederlanden afkomstig is. Of dit ook het geval is in bijvoorbeeld het begijnhof van Turnhout is onderwerp van onderzoek. Ook het begijnhof van Breda hopen we aan een dergelijk onderzoek te onderwerpen. De ligging van Hoogstraten dicht tegen de grens met de Noordelijke Nederlanden zal er waarschijnlijk niet vreemd aan zijn, dat zo'n hoog percentage van de begijnen afkomstig was uit de Noordelijke Nederlanden.

Het grootste aantal begijnen dat tegelijkertijd binnen het begijnhof te Hoogstraten verbleef was 178 in 1693. Het laagste aantal woonde er in 1603, toen er 3 begijnen op het begijnhof verbleven. Dit laatste had te maken met de legering van Spaanse troepen in Hoogstraten. Vele begijnen zijn toen gevlucht. Een overzicht levert ons tabel 2 op.

Jaar	Aantal begijnen
1381	13
1555	27
1603	3
1613	15
1619	82
1664	123
1693	178
1700	160
1768	85
1774	80
1801	71
1810	53
1826	28
1851	23
1900	19

Tabel 2: Overzicht van aantal tegelijkertijd wonende begijnen te Hoogstraten.

De laatste begijn te Hoogstraten was Joanna van de Wijngaard. Zij was in 1894 in Beek geboren, werd op 1 mei 1934 geprofest en overleed op het begijnhof op 10 december 1972.

Het totaal aantal bekende geprofeste begijnen bedroeg te Hoogstraten 1294. Waarschijnlijk zijn het er meer geweest, want vooral de oudere gegevens van het begijnhof zijn niet meer compleet.

Plichten en rechten

Om in het begijnhof te mogen wonen, moest de begijn haar gelofte van kuisheid afleggen. Een begijnhof is niet te vergelijken met een klooster. In een begijnhof gingen bijvoorbeeld ook vrouwen wonen die na een huwelijk en een werkzaam leven, de laatste jaren van hun leven sleten te midden van

vrouwen die de wereldse luxe afzwoeren en in diep geloof verder wensten te leven.

Het leven binnen een begijnhof was er vooral een van plichten, rechten waren er niet zoveel. Om u een indruk te geven waaraan een begijn zoal had te gehoorzamen, geven we u een aantal artikelen uit de statuten van het begijnhof te Hoogstraten. De keuze is zo neutraal mogelijk gemaakt. Vooral de eerste statuten bestaan uit louter plichten, waarmee de opmerking over plichten en rechten gerechtvaardigd is. Daarmee wordt de volledige overgave van deze 'religieuze vrouwen' wel erg duidelijk onderstreept.

De doelstelling van alle begijnhoven: Rein en deugdzaam leven in dienst van God, zijn gebeden onderhouden en aan de genoegens der wereld en der zonde verzaken. Voor alle begijnen geldt de plicht van gehoorzaamheid.

Artikelen uit de Statuten:

- De begijn, die na berisping ongehoorzaam blijft, kan verplicht worden het hof te verlaten met verlies van al haar bezit.
- Indien zij bij leken over haar oversten of medezusters klaagt, kan zij voor een jaar naar een ander hof worden verplaatst en bij herhaalde klachten voorgoed buitengezet worden met verlies van haar goederen.
- Indien zij in de omgang met andere personen misdoet tegen de zuiverheid, moet zij het hof verlaten, met verlies van haar bezittingen op het hof.
- Al de inwonsters van het hof zullen eenvoudig gekleed gaan in grauwe falie en overrok, in witte of grauwe onderrok, met lange mouwen, zonder zijden doeken of huiven, met slechts één speld op het hoofd. Voorts dragen zij een grauwe of zwarte kapruin zonder grote opschik.
- Niemand mag zonder kapruin op het hoofd buiten het hof gaan; niemand mag geregen of langgebekte schoenen en weelderige pelsen dragen.
- Ook het dragen van beurzen, riemen, messen, enz. en het bezitten van overtollige huisraad is verboden.
- Geen begijn mag borg blijven voor iemand van buiten het hof, tenzij voor haar vader en moeder, in geval van nood en met toelating der grootmeesteres.
- Ook is het verboden naar bruiloften te gaan, vrouwen in het kraambed bij te staan en meter te zijn.

Tot zover een kleine greep uit de 49 artikelen die de statuten van 1606 omvatten. De statuten van 1606 worden besloten met:

*'Beghynken, ick seght u op goeder trouwen:
Gaet ghy van desen hove, het sal u berouwen!'*

In later jaren worden de voorschriften nog vele malen aangescherpt en breidt het aantal artikelen zich steeds verder uit. In 1936 worden door Z.E. Kardinaal Ernest van Roeij nieuwe statuten voor alle begijnhoven uitgevaardigd in tweedelen. Het eerste deel omvat de organisatie van het begijnhof in 3 hoofdstukken met in totaal 127 artikelen. Het tweede deel omvat de gebruiken op het begijnhof in 5 hoofdstukken met in totaal 30 artikelen!

Baarlese Begijnen

Als we over Baarlese begijnen spreken, bedoelen we niet alleen Baarle-Hertog en Baarle-Nassau maar ook de begijnen afkomstig uit de kerkdorpen van de beide Baarles, t.w. Zondereigen, Castelré en Ulicoten. We vinden Baarlese begijnen terug in de begijnhoven van Turnhout, Breda en Turnhout. Zoals al gezegd beperken we ons hier tot de begijnen die in Hoogstraten woonden.

In de registers van het begijnhof te Hoogstraten vinden we 24 begijnen die afkomstig zijn uit Baarle, Castelré of Ulicoten. Zeer waarschijnlijk zijn er meer begijnen uit Baarle afkomstig geweest, maar dat is moeilijk te traceren omdat vóór 1677 de plaats van herkomst niet altijd werd vermeld. Als we afgaan op familienamen in de registers, waarbij de plaats van herkomst ontbreekt, komen we enkele typisch Baarlese familienamen tegen zoals van Bedaff, van Reuth, Schuermans, Smekens en van de Luytgaerden.

We beperken ons nu uitsluitend tot de 24 begijnen die met plaats van herkomst vernoemd worden. In tabel 3 vindt u een overzicht van de Baarlese begijnen.

Naam	Plaats	Geprofest	Overleden	Intrede
Adriana Niclaes	Baarle	1606	1670	1589
Digna Scuermans	Baarle	1611	?	1589
Adriana Scuermans	Baarle	1611	1671	1587
Maria Scuermans	Baarle	1612	?	1593
Gertrudis v.d. Luytgaerde	Baarle	1612	?	1592
Maria van Reut	Baarle	1616	1670	1579
Barbara Bax (Backx)	Baarle	1618	?	1600
Margarita Ooms	Baarle	1618	1660	1598
Dingentken Schuermans	Baarle	1651	6-4-1685	
Adriaentken Schuermans	Baarle	1651	1671	
Berbel van Riel (alias Barbara Backx)	Ulicoten	1659	29-3-1689	
Anna Hillen	Baarle	20-9-1682	15-4-1692	
Anna van Heyst	Baarle	20-9-1682	23-10-1735	
Joanna Berbiere	Baarle	5-11-1684	9-7-1696	
Catharina v. Ackerbroek	Castelré	26-9-1688	?	
Helena Oomen	Baarle	11-5-1693	?	
Lucia Geerds	Castelré	22-11-1705	?	
Gertrudis van Reudt	Baarle	11-5-1727	11-2-1775	
Anna M. v.d. Kieboom	Castelré	19-10-1727	5-1-1732	
Anna Borrens	Baarle	12-5-1737	12-4-1756	
Catharina v.d.Kieboom	Castelré	26-4-1750	?	
Petronella Tuytelaars	Ulicoten	18-7-1790	19-12-1794	1763
Anna Elisabeth Brosens	Castelré	25-6-1832	7-6-1833	1795
Joanna Nijssen	B-Hertog	24-9-1889	?	1847

Tabel 3: De Baarlese begijnen, chronologische opsomming

Bruidschat

Een bron van inkomsten voor het begijnhof was de bruidschat. Elke gewone novice betaalde bij haar professie een som van 25 guldens. Mayken van Reuth betaalde zelfs 90 gl. Vele begijnen waren beslist vermogend te noemen. Van de armen waren er niet veel begijnen in Hoogstraten, althans daar vinden we weinig gegevens over. De enige melding die we over arme begijnen aantreffen is de opsomming van begijnen uit de 14e eeuw, waarbij van de 15 begijnen er 13 arme begijnen zijn. Vooral in de zestiende en zeventiende eeuw schijnen de begijnen behoorlijk bemiddeld te zijn. Dat concluderen we uit de kooprijzen die betaald worden voor de woningen op het begijnhof.

Van een aantal Baarlese begijnen zijn over de bouw of aankoop van huizen gegevens bewaard gebleven.

Zo bouwden Adriana van Bedaff in 1641 en Heyltkken van den Kieboom in 1643 een eigen huis op het begijnhof.

Op 30 november 1653 kochten Maeyken en Elisabeth Mostmans het huis van Adriaentien van Bedaff voor de som van 800 gl. ! Adriana van Bedaff is op 6 augustus 1654 novice-religieuze geworden in het godshuis van Nazareth bij Lier. Vandaar dat zij haar huis op het begijnhof verkocht.

In 1665 kochten Geertruij van de Luytgaerden en Barbara van de Silver een half huis voor de som van 200 gl.

Janneken Berbiers kocht op 16 januari 1696 het huis waar Petronella Coeyen gewoond had. Na haar dood zou haar nicht Clara Maria van Reuth de voorkeur krijgen, maar op 14 augustus 1696 werd het huis voor 380 gl. verkocht aan Marie de Bruijn.

Met instemming van Geertruij van den Luytgaerden werd op 15 mei 1697 het huis waarin zij woonde, verkocht aan Catharina Rijmenant voor 150 gl.

Op 6 november 1748 werd het huis van Sara Maria Coveliers aan Anna Gertrudis van Reuth verkocht voor 250 gl. Op 21 februari 1775 werd dit zelfde huis verkocht aan Maria Catharina Lambrechts voor 100 gl.

Uit deze voorbeelden blijkt dat er nogal verschillen zijn in de prijzen die voor de huizen moeten worden betaald. Toch moet een begijn over de nodige middelen beschikken om op het begijnhof te kunnen wonen. Huizen die leeg kwamen werden niet alleen verkocht, maar er werden vooral in de 17e eeuw ook regelmatig bouwgronden verkocht om daar zelf een huis op te timmeren. Uit dat laatste moeten we niet opmaken dat het eenvoudige houten huisjes zijn geweest. Timmeren in het Middelnederlands wil niet meer en

niet minder dan bouwen betekenen. De stenen huizen die nu op het begijnhof staan, zijn mogelijk van latere datum.

Een voorbeeld van een bemiddeld begijntje is Dimpna Schuermans uit Baarle. Zij schonk in 1684 aan de kerk van het begijnhof een klok van 200 kg. De klok werd gegoten door Melchior de Haze te Antwerpen. In de klok was de beeltenis van O.L. Vrouw gegoten. Van haar weten we iets meer. Zij was de enige der zangsters die volhardde in de hervormde koorzang, welke zij volgens een nieuwe zangwijze met de jongeren had aangeleerd: daarom werd zij door hen als moeder beschouwd. Zij was zwak en altijd ziekelijk, omdat zij aan galstenen leed. Toch bereikte zij een gevorderde ouderdom. Zij was voortdurend in de weer voor de grote klok, welke zij met eigen geldmiddelen betaalde. Zij zorgde ook voor de plechtige klokkewijding. Tot haar ontlasting ontving zij toen 100 gl. uit de offerschaal. Doch eilaas, twee maand na de klokkewijding overleed zij op 6 april 1685 en zij was alzo de eerste voor wie de doods-klok luidde.

Zij stichtte ten eeuwigen dage een weekmis. Wegens de geringe inkomsten kon de pastoor van het begijnhof die stichting niet aanvaarden, evenmin als de pastoor van Baarle. Met goedkeuring van de bisschop legde de pastoor van Hoogstraten dan 500 gl. bij uit de inkomsten van zijn pastorij. Voor haar ouders en familie stichtte zij een jaargetijde te Baarle. Met haar zuster begijn bouwde zij een huis waarvan het naleven verkocht werd aan Cornelia Hoets.

Ook van Barbara Bacx uit Ulicoten is een ongedateerd codicil bewaard gebleven, waaruit we kunnen leren wat zij allemaal naliet. Barbara Bacx was geprotest in 1659 en zij overleed op 29 maart 1689. In het codicil wenste zij na haar dood: 30 missen door de pastoor van het begijnhof; 50 missen door de E.H. van Eeckhout te Ulekoten; 10 missen door de landdeken; 10 missen door E.H. Schuermans; 10 missen door E.H. Servranckx à 8 stuivers.

Aan elk altaar in de begijnhofkerk legateert zij één ducaton en bovendien wil zij tegenover St. Augustinus, in het koor, een schilderij bekostigen (St. Hieronymus). Bij het codicil zijn meerdere kwitanties gevoegd, nl. van Jan Huijbrechts voor een legaat van 25 gl., van Gheraert Hendrickx Backx, haar neef, voor een legaat van 24 gl., van Anneken Aert Backx, haar nicht, voor een legaat van 48 gl., van Jan Peeters voor een legaat van 24 gl. aan zijn vrouw, haar nicht, van Jan Mertens voor een legaat van 18 gl., van P. van Eeckhoudt, vicarius in Uilecoten voor een legaat van 24 gl. aan de veldkapel van Uilecoten. Van deken Theunis, E.H. Servranckx en E.H. Schuermans voor 10 missen. De laatste leverde ook het waslicht voor 20 gl.; haar doods-kist kostte 4-15; de kerkrechten beliepen 21 gl.

Een blik op het Begijnhof te Hoogstraten

Een andere Baarlese begijn, Anna Catharina van Heijst, leende 400 gl. à 2,5% aan de pastorij van het begijnhof. De jaarlijkse rente bedroeg 10-0.

Tijdens de Oostenrijkse Successie oorlog (1740-1748) moest het begijnhof ook bijdragen voor de levering van rantsoenen. In het rembursementboek stond het begijnhof aangetekend voor 1422-18, invorderbaar over zes jaar. Elke begijn betaalde 26 st. Bovendien leende men geld bij enkele begijnen. Zo leende men bij Gertrudis van Reuth 100 gl. à 2%.

Onder de Franse overheersing leenden de oversten van het begijnhof een grote som ten dienste van de keizer, die 4% beloofde 'soo haest als 't vrede sal wesen!' Petronella Tuijelaars uit Ulicoten schoot toen 400 gl. à 3% voor. Deze som werd samen met de intrest na haar dood met het geld van de kerk op 20 november 1796 betaald aan P. Meeusen, haar erfgenaam.

Ook in de Schepenregisters van Baarle-Hertog vinden we vestes van een aantal begijnen terug en ook daaruit blijkt dat deze enigszins bemiddeld zijn. Dit betreft begijnen te Breda en Turnhout. Veelal handelt het hier om lande-

rijen die verkocht worden.

Uit bovenstaande voorbeelden blijkt dat de Baarlese begijnen redelijk tot goed bemiddeld waren en zich dus met een gerust hart konden terugtrekken op het begijnhof. Het vertelt in ieder geval iets van de begijnen uit Baarle. De gegevens zijn uiteraard ook interessant voor genealogen.

Van enkele Baarlese begijnen hebben we ook nog genealogische gegevens kunnen opsporen. De zusters Dingentken en Adriaentken Schuermans werden gedoopt als respectievelijk Dymrna Joannis Schuermans * 22 juli 1629 en Adriana Joannis Schuermans * 17 mei 1626. Vader was Joannes Schuermans en moeder was Cornelia.

Helena Joannis Oomen werd op 12 januari 1670 gedoopt, vader was Joannes Joannis Oomen en moeder was Maria Cornelii Hultermans. Wegens onvolledige gegevens konden we niet alle begijnen traceren in de doopregisters.

In de schepenregisters van de gemeente Baarle-Hertog vonden we nog twee begijnen die te Hoogstraten verbleven, maar niet in de lijst van tabel 3 voorkomen. Zo wordt er melding gemaakt van ene Mari Clams begijn te Hoogstraten (OABH inv.no.31). Zo vinden we ook nog een Adriana Thoten in OABH, inv. no.29, fol.67. Zo zie je maar weer eens dat wil je volledig zijn, je bijna alle archivalia moet raadplegen, zoals bijvoorbeeld de schepenregisters van Baarle-Nassau die we nu niet in het onderzoek hebben betrokken. Voor Castelré moeten dan de doopboeken van Minderhout geraadpleegd worden, enz. enz. Dat was in het kader van dit artikel niet mogelijk, want zulks werk zou jaren vergen.

Ik hoop met deze bijdrage de lezer een blik te hebben gegungd achter de muren van het begijnhof te Hoogstraten, meer speciaal over de Baarlese begijnen die daar woonden.

Ed Ragas

Geraadpleegde bronnen:

- Grote Winkler Prins Encyclopedie, 8e druk
- Jaarboeken 1974, 1975 en 1976 van de Koninklijke Hoogstratense Oudheidkundige Kring
- Schepenregisters Baarle-Hertog 1616-1796 in het Rijks Archief Antwerpen, inventarisnummers 27-34 van het Oud Archief van de Gemeente Baarle-Hertog. OABH = Oud Archief Baarle-Hertog

30 jaar geleden (9)

Belangrijke mededeling van Gloria en U.C.V.

Voor voetbalminnend Baarle en Ulicoten is er uitstekend nieuws! Gloria en UCV hebben besloten hun krachten te bundelen en als één vereniging volgend seizoen deel te nemen aan de competities van de K.N.V.B. Het eerste elftal komt vanzelfsprekend uit in de derde klas KNVB district Zuid I, onder de naam van Gloria UC (behoudens toestemming van de KNVB).

Deze bundeling van krachten betekent geenszins dat Ulicoten voortaan van de voetbalsport verstoken zal blijven. Het tegendeel is waar. De reserve-elftallen van Gloria UC zullen hun thuiswedstrijden beurtelings op het huidige UCV-terrein spelen, terwijl de Ulicotenaren ook kennis zullen kunnen maken met het dameshandbal.

De voorgenomen aanleg van een sportveldencomplex door de gemeente Baarle-Nassau heeft ongetwijfeld deze samenwerking gestimuleerd. Door toename van de kwantiteit der leden zal ook de kwaliteit omhoog gaan. Het huidige Gloria-bestuur wordt aangevuld met een drietal inwoners van Ulicoten.

Ronde van Ulicoten

De tiende ronde van Ulicoten is een prachtig succes geworden. Het comité was er in geslaagd om voor deze jubileumuitgave een zeer sterk veld bijeen te krijgen. Mede door het zeer fraaie weer waren er honderden en honderden toeschouwers. Er kan zelfs van een record-aantal toeschouwers gesproken worden. Zeer velen kwamen om slechts één renner aan te moedigen: RIK WOUTERS. Onze Brabantse kampioen heeft zijn supporters niet teleurgesteld. Hij werd fraai tweede achter Leo van Dongen.

Pruimentour 1963 : zondag 28 juli

De beide Baarle's kennen maar één echt belangrijk wielergebeuren: de jaarlijks terugkerende jeugwielerronde op gewone fietsen: De pruimentour.

Baarle-Nassau-Hertog 1813-1963

in 't middelpunt van de internationale publiciteit

BENELUX - TENTOONSTELLING 10 - 18 augustus

voor boer - tuinder - stedeling

Grootse regionale tentoonstelling voor Nederland en België. Dagelijks open van 2 - 10 uur

Baarle ziet de viering gestalte krijgen op het tentoonstellingsterrein, waar enorme paviljoenen opgetrokken zijn.

Vrachtwagens rijden af en aan, technici van PNEM waterleiding, PTT, tentenbouwers, standbouwers scheppen uit een ogenschijnlijke chaos een machtig tentoonstellingscomplex meteen opzet en oppervlakte van meer dan regionale allure.

Op het secretariaat op de brandweerkazerne wordt onder hoogspanning gewerkt, de telefoon staat roodgloeiend. Wereldomroep belt voor een reportage over Baarle-Nassau en de viering van de herdenking. K.R.O. laat telefoonlijnen reserveren voor een rechtstreekse reportage. V.P.R.O. wenst eveneens een reportage en de Belgische en Nederlandse televisie wensen fragmenten van het feest in hun nieuwsuitzendingen te brengen. Inderdaad er gaat in Baarle-Nassau iets groots gebeuren.

Vergeet u vooral ook niet de schilderijen-tentoonstelling op het gemeentehuis te bezoeken, waar o.a. exposeert mevrouw van der Bok, met de werken van de overleden Baarlese schilder Cor van der Bok en enige andere Belgische en Nederlandse kunstenaars. Het Sint Annaplein biedt u dan een openlucht tentoonstelling van beeldhouwwerken van bekende Nederlandse en Belgische kunstenaars. Baarle-Nassau biedt van 10 tot en met 18 augustus elk wat wils, maar alles met de typische Baalse sfeer.

O.a. donderdag 15 augustus : Benelux-boerenjeugddag met unieke demonstraties van de Belgische, Luxemburgse en Nederlandse boerenjeugd.

Gouden feest aan de grens: Paters van de H. Geest 50 jaar in Baarle

Op zaterdag 31 augustus a.s. zal de missievakschool van de Paters van de H. Geest zijn gouden bestaansfeest vieren.

Over de stichting van de missievakschool weet broeder Trudo (72) van Mierlo uit Amsterdam, één van de werkers van het eerste uur, veel te vertellen.

"In 1913 kwamen we in Baarle aan met al ons vee: twee koetjes en een kleine pluimveestapel, een broedmachien met petroleumlamp voor driehonderd eieren. Dat waren onze eerste bestaansmiddelen. We hadden hier niets dan zand en er zat nog geen wormpje in de grond. Het gras dat we zaaiden verdween zo gauw het opkwam in de kippenmagen. We moesten zorgen voor leefruimte voor veel, veel broeders. Het bos rondom het woonhuis werd gerooid voor een moestuin. En de heide ... het slechtste stuk uit de omgeving. Geld om kruiwagens te kopen was er niet. We maakten houten draagbakjes en versjouwden de grond beetje bij beetje. Hulpgereedschappen leenden we van de meer ervaren en gelukkig behulpzame burenen."

Met broeder Trudo arriveerden destijds de broeders Mono van Leeuwen, Wiro Rijkema en Servatius Coenderman. Deze kroongetuigen zijn allen nog in leven en bewijzen nog steeds hun diensten.

Begrijpelijk was de oorlog 1914-1918 een grote handicap voor de ontwikkeling van het opleidingshuis. Overste J. van de Zandt, die ongetwijfeld de grote man van het vooroorlogse Baarle genoemd mag worden, leidt zijn communiteit door de zware oorlogsjaren van '40, die bijna de ondergang zijn geworden voor de Spiritijnse broederopleiding in de Benelux.

In 1940 evacueerde het gehele klooster naar het nabije en gastvrije Ulicoten. De grensmoeilijkheden brachten in juni 1942 de overste in het concentratiekamp van Amersfoort. Het opleidingshuis werd ontruimd, onteigend en overgedragen aan de nationaal socialistische landstand, die het de naam "Zonnewende" gaf. De communiteit begon opnieuw in een huishoudschool en in een oude leerlooierij, die door toedoen van de behulpzame en gastvrije pastoor Binck van Alphen ter beschikking kwamen. De grensbewoners en de bevolking van Baarle, Alphen en Ulicoten waren buitengewoon behulpzaam. In de maand maart 1944 moest echter ook de Alphense gemeenschap worden opgeheven. Toen enkele paters en broeders in oktober 1944 aan de grens terugkwamen, troffen ze in de gehavende en leeggeroofde gebouwen het Poolse en Engelse Rode Kruis, enkele Zeeuwse boerenfamilies en de bewoners van een Belgisch weeshuis.

Later kwamen er nog Canadese soldaten. In september 1944 was men serieus van plan alles van de hand te doen en elders opnieuw te beginnen. Het jaar daarop kwam er echter weer wat perspectief voor het voortbestaan van het klooster en kwam een aantal broeders beschikbaar, waardoor herbouw en nieuwbouw in eigen beheer mogelijk werd. Tot 1959 stond alles in het teken hiervan. Ook de bedrijven werden geheel gemoderniseerd, zodat een goede vakscholing mogelijk was. Na 1945 werd aanwerving van nieuwe

broederkandidaten met kracht ter hand genomen. Er werden 188 kandidaten ingeschreven, waarvan 116 tot een vaste verbintenis kwamen door de professie, wat ongetwijfeld een goed resultaat mag worden genoemd.

Buiten de factoren van een korte slechts twee jaar durende vooropleiding, speelde het onzekere levensgevoel van de naoorlogse jaren een grote rol onder de geproteste broeders. Van de 116 traden er na verloop van enige jaren 26 uit, wat toch geen slecht resultaat genoemd kan worden. Gedurende de vijftig jaar van het bestaan van de opleiding hebben in totaal 345 broeders hun geloften afgelegd.

In Afrika, Amerika of Europa zijn nog 198 broeders werkzaam. Van de 177 Nederlanders onder hen werken er 77 in de missie. Zij zijn actief in Canada, Guadeloupe, Amazonas, in Zuid-Brazilië en in 19 Afrikaanse territoria. Gesteld mag worden dat de broederopleiding in Baarle overvloedig vrucht heeft afgeworpen voor het missiewerk en dat zij de materiële instandhouding en opbloei van de Nederlanse en Belgische provincies heeft mogelijk gemaakt. Enkele figuren, als het ware vergroeid met het opleidingshuis, moeten toch even genoemd worden. Het zijn broeder Trudo, die vijftig jaar in Baarle heeft doorgebracht en broeder Hugo van Egmond, die een mensenleeftijd lang met het pluimvee bezig was.

Rijwielfedevaart Kevelaer

Voor de 55ste maal reed de rijwielfedevaart van Tilburg en omliggende plaatsen naar Onze Lieve Vrouw van Kevelaer om haar te vereren. De jongste deelnemer was de 13jarige Dré Leuris uit Ulicoten.

H. Bernardusfeesten Ulicoten

Wederom zijn we in het jaarlijkse octaaf van de H. Bernardus. De grote heilige is voldoende bekend, niet alleen wegens zijnliefde en verering van onze goede Moeder Maria, maar ook om zijn voorspraak in de hemel voor onze geestelijke en tijdelijke moeilijkheden en ziekten. Van heinde en ver komen de pelgrims per autobus, auto, brommer, fiets en te voet. Wij, die zo dichtbij wonen en vooral die hem als patroon van de parochie vereren, laten zij niet afwezig blijven. Voor tijdelijke zaken zal hij u helpen als het u zalig is. Geestelijke zaken verkrijgt u onvoorwaardelijk. Kom deze dagen naar Ulicoten, God ter ere, Bernardus ter ere en u zelve tot geluk en zaligheid.

Pastoor van Steen.

Grenskonijn hield jonge-dierendag

Op 15 augustus hield onze vereniging weer haar jaarlijkse jongedierendag in zaal Olympia te Baarle-Hertog, waarop 130 dieren werden ingezonden.

Zondag autozegening te Baarle-Nassau

Het is een mooie gewoonte dat de Baarlese bevolking ieder jaar haar auto's, motoren, bromfietsen en rijdende werktuigen laat zegenen. Dit jaar zal deze zegening doorgaan op zondag 8 september a.s., direkt na de hoogmis, dus te plm. 11 uur.

Om deze zegening geordend te doen verlopen zijn enkele ordemaatregelen getroffen. Het comité wil daarom de deelnemers verzoeken zich als volgt op te stellen:

- a) auto's, motoren en bromfietsen in de Roosakkerstraat-Stationstraat
- b) het zwaardere materiaal zoals vrachtwagens, tractoren etc. in de Desiré Geraertsstraat

Vertrokken wordt vanuit de Roosakkerstraat.

Piet van den Broek in het goud

Bij besluit van H.M. de Koningin is aan onze dorpsgenoot de weled. heer J.P. v.d. Broek een gouden onderscheiding toegekend. Dit als waardering voor het vele dat de heer v.d. Broek op organisatorisch gebied heeft gedaan voor Baarle. Woensdag 4 september heeft de burgemeester van Baarle-Nassau deze gouden medaille uitgereikt. Van de receptie werd door velen gebruik gemaakt de heer v.d. Broek en familie geluk te wensen met deze verdiende koninklijke onderscheiding.

Een stukje dagboek (7)

Egypte: voor de oorlog (1935-1939)

Ik beschik nu nog over een drietal vergeelde 'dagboekjes' uit die jaren. Ook bezit ik nog een honderdtal brieven, die mijn ouders, broers en zusjes schreven gedurende mijn verblijf aldaar. De meeste echter zijn gedateerd tussen 1935-1939. Daarna worden ze tengevolge van de oorlog, veel minder talrijk en van de jaren 1942-1944 is er zelfs niet één brief. Maar na de bevrijding

van het Zuiden van Nederland komen ze weer regelmatig aan.

Cairo: 1935-1939 ...

Wat weet ik nog van die tijd? Chronologisch weet ik natuurlijk niet veel meer, alleen dat alles "heel normaal" verliep in die die eerste jaren van inwerken. In de hoofdstad werkten toen al, sedert één jaar, twee Nederlandse confraters. Toon werkte in Choubra, een ander zeer volkrijke buurt in de stad en Therus was gestationeerd in een voorstad van Cairo, nl. in de zonnestad Heliopolis. Het eerste jaar konden wij elkaar nog ontmoeten, hetzij per tram of metro. Zo'n ritje kostte zes miljems; zo ongeveer een dubbeltje. Maar het gekke van het geval was dat wij nooit geld meekregen om de tram te betalen, want dat kon ook met een 'koperen penning', die men in het Frans "un jeton" noemde. Aangezien men in die dagen nog niet de gewoonte had om te roken, althans zeker niet in Egypte, werd voor ons goede raad duur, want Therus, Toon en ik, wij rookten op zo'n vrije namiddag graag een sigaretje. Wij legden dus regelmatig een stukje te voet af, spaarden zo een penning uit, gingen die inwisselen bij de conducteurs, die altijd welwillend waren en verdienden zo een paar piasters om een pakje van tien sigaretten te kopen.

Toch zijn er wel enkele herinneringen blijven hangen uit die eerste tijd in mijn nieuwe vaderland. Zo stierf in januari 1936 de toenmalige koning van Engeland: George V. Dit gaf een schok, vooral in de Engelse kolonie, want deze man had geregeerd vanaf 1910; dus meer dan 25 jaar; Broeder Adrian, mijn Engelse vriend, die tevens mijn eerste Engelse leraar was, was diep onder de indruk...

Aangezien ik op het College doorging voor 'een halve Engelsman', zouden wij samen in de Kasr-el-Nil kazernes de rouwplechtigheid gaan bijwonen.

Wij kwamen uit op een enorm binnenplein dat omgeven was door de eigenlijke gebouwen. Alles wat er aan Engels militair vertoon aanwezig was in Egypte, stond daar paraat in de houding. Nog nooit had ik zoveel militaire pracht-en-praal bij elkaar gezien... Maar tussen de jaren 1940-1945 heb ik vaak gedacht: "Wat is er toch geworden van al die frisse jonge mannen die daar stram in de houding stonden"? ... Een Anglicaanse geestelijke leidde de religieuze dienst en na afloop zong ik uit volle borst het "God save the King" mee.

In datzelfde jaar zou ook koning Fouad van Egypte sterven. Op de dag van zijn begrafenis was er geen school en toen ik me in de grote stad waagde, waren alle straten en pleinen zwart van de mensen die stonden te wachten totdat de rouwstoet voorbij zou trekken.

Zijn zoon Farouk volgde hem op en toen deze enkele maanden later huwde met de dochter van Zulficar Pascha, kreeg ik de kans om het bruidspaar te zien voorbijrijden. Zulficar Pascha was een oud-leerling van onze broeders, die een uitstekende middelbare school hadden in de wijk van Koronfish. Zijn dochter, die nu koningin was van Egypte, had gestudeerd bij de Franse zusters in Alexandrië.

In mijn dagboek lees ik nog: Vrijdag: "18 november 1938: Vandaag hebben we geen school en dat ter ere van de kleine prinses Féréale, die gisteren geboren is".

De grote vakantie in de zomermaanden duurde altijd erg lang. Wij brachten die dan voor een groot gedeelte door in Alexandrië, waar we twee buitenverblijven tot onze beschikking hadden, die gedurende het schooljaar de nodige ontspanning gaven aan onze internen. Het was heerlijk hoe je daar weer tot jezelf kon komen. Iedere ochtend tussen 7 en 8 uur gingen we zwemmen in de Middellandse Zee, in de baai van Glymenopoulo. 's Avonds wanneer het begon af te koelen, organiseerden we voetbalmatches onder elkaar. Het was ook erg fijn 'alle loten van de Nederlandse stam' weer terug te zien en de verhalen te horen; het was altijd een geweldig fijn weerzien!

Persoonlijk had ik vanuit mijn opvoeding een bepaalde angst meegekregen met betrekking tot water. Alhoewel ik soms wel eens een waaghals was, kende ik een heilige vrees voor alles wat water en zee was. Ik leerde zwemmen, maar ik bleef altijd dicht aan de kant; in het diepe van de zee waagde ik me niet. Jammer genoeg kende Jacques deze angst niet. Frère Alexis Zaki, een Egyptische confrater, had Jacques al een maand eerder, met gevaar voor zijn eigen leven, uit zee gered.

Twee september 1936 ging Jacques weer zwemmen in een ruwe zee. Wij waren al teruggekeerd naar Cairo. Ik dacht dat ik door de grond ging, toen ze mij daags na onze terugkeer in de hoofdstad, aan de telefoon riepen in de hall. En daar vernam ik dat Jacques die ochtend verdronken was... Zo viel die levenslustige, opgewekte Jacques weg uit mijn leven! ...Dood! ... Ongelooflijk, ondenkbaar..., het kwam hard aan om een van je beste vrienden te verliezen ... en zo jong! Ik bewaar nog altijd enkele brieven van hem als herinnering aan ons korte samenzijn hier op aarde!

En toen gebeurde het dat ik op een zekere dag ziek werd in 1937. Ik had een paratyfus te pakken ... Tegen tyfus werd ik om de twee jaar ingeënt, wat voor mij altijd een pijnlijk gebeuren was en bij welke gelegenheid ik gewoonlijk plat ging met een paar dagen hoge koorts. Deze keer was het ernstig en ik moest voor het eerst van mijn leven naar het ziekenhuis, naar l'Hôpital Français. Toen na een paar dagen de hoge koortsen verdwenen waren en ik weer bij mijn normale posities kwam, maakte ik daar kennis met Christine. Ze was een lief verpleegstertje die 's avonds altijd nog even mijn hoofdkussen kwam opschudden en dan zei: "Dormez bien en ayez de beaux rêves. A demain"!

Donkere wolken trokken zich samen boven het oude Europa en ik was vreselijk verontwaardigd toen Hitler in maart 1938 Oostenrijk inpalmde. Op 12 maart 1938 lees ik in mijn dagboek: "Ik volede mijn bloed koken van verontwaardiging ... Is er dan geen gerechtigheid meer in deze wereld"? ...

Naarmate de jaren vorderden werd onze verantwoording steeds groter. In veel gevallen werkte ik samen met broeder Michel Delbos, die kleine taaie Fransman, die zijn gewicht in goud waard was. Wij waren bij al ons werk bij de jongens van 12 tot 16 jaar op elkaar aangewezen; als we dan op een namiddag al eens vrijwaren dan bestond ons grootste genoegen erin om de woestijn in te trekken.

De eerste keer dat ik een woestijntocht meemaakte, waen we heel vroeg in de ochtend, eigenlijk nog diep in de nacht vanuit Cairo op pad gegaan. Ik kende toen de gevaren van de woestijn nog niet en in mijn jeugdige onbezou-

nenheid keek ik in het schemerig ochtendgloren niet uit ... en plots verdween ik van een hoge rotswand de diepte in. Ik plofte met een smak in een bed van het meest mulle zand dat maar denkbaar was. Angstig stond Michel, met nog een paar andere confraters boven op de rotswand te kijken, bang als ze waren dat ik niet meer op zou staan. Maar ik stond alweer te zwaaien of ze niet wat op wilden schieten om naar beneden te komen. Toch heb ik toen nog wel even gezegd: "Goede God, dank u wel", want ik had voor het zelfde geld mijn nek kunnen breken!

Of misschien die keer op oudjaarsavond in 1937, toen de broedergemeenschap, tijdens de kerstvakantie was gaan picknicken in de woestijn van Wadi-Hoff. In onze jeugdige overmoed besloten Michel en ik de nachtelijke terugtocht te wagen naar Cairo.

Nu nog lees ik in mijn vergeeld daboekje: "1 januari 1938. Te voet terug van Wadi-Hoff naar Cairo; van 7 uur in de avond tot 1 uur in de nacht aan één stuk gelopen..., gelopen! ... Eenzaam, hartstikke eenzaam liepen Michel en ik door de "vallé des égarements", "de vallei der verdwalingen". We zagen met angst ieder ogenblik, de zon zakken in het westen, daar waar de Nijl lag, bloedrood, zoals ze dat in Egypte wel meer pleegt te doen. Voor ons doemde in het duister een hoge zwarte rotswand op. We moesten onze uiterste kracht inspannen om er tegen op te klimmen. Nu en dan vloog krijsend een gestoorde roofvogel op. Wij voelden ons van God en iedereen verlaten. We waren moederziel alleen, verloren in de woestijn ... midden in de nacht ...

Naarmate de nacht steeds donkerder werd, zagen we heel in de verte het ijle lichtschijnsel van de miljoenenstad Cairo. We waren kilometers ver naar het oosten afgedwaald. Maar met die lichtsluier van de stad, hoog in de lucht, konden we niet meer verdwalen. Mijn nieuwjaarsdag bracht ik koortsig door in mijn bed... De woestijn is zo verlokkelijk, zo verleidelijk, maar o zo gevaarlijk! Michel en ik wisten haar te bedwingen. Maar in deze momenten van eenzaamheid, onzekerheid, spanning en misschien ook wel van verborgen angst, leer je elkaar kennen en waarderen!"

Bijna 20 jaar later, in de zomer van 1964, op weg naar de Kameroen, had ik twee weken lang de gelegenheid weer op te trekken met mijn oude vriend Michel! Een paar maanden later ontving ik het bericht op de missiepost van Doumé in Kameroen: "Michel tragisch omgekomen in een auto-ongeluk tussen Alexandrië en Cairo".

Adieu Michel ...til we meet again! Tot ziens Michel, het is zo mooi geweest! Oprechte vriendschap leeft eeuwig verder.

Br. van der Linden

Er wordt gewerkt....

Wij stellen voor:

Werkgroep de Noordelijke Singelpanden

Ontstaan

Voorzitter Ad Jacobs stelt de werkgroep samen op de Algemene Ledenvergadering van 23 februari 1993, nadat een opdracht van de Rabobank door het bestuur van de Heemkundekring in dank werd aanvaard. Op 4 maart leidt Ad de eerste vergadering.

Samenstelling

Vier leden toonden hun belangstelling voor deelname aan de werkgroep, t.w.:

- Herman Janssen. Hij heeft ervaring met archiefonderzoek te Baarle en schreef enkele jaren geleden een uitgebreide familiegeschiedenis.
- Herman Jacobs. Hij woonde als zoon van de directeur ooit zelf boven de bank en is vooral geïnteresseerd in de vormgeving van het boek.
- Cees Verschueren werkte bij de Rabobank en kent Baarle als geen ander.
- Gerard Grimbergen geeft samen met Cees feedback op inhoudelijk gebied naar Herman Janssen toe. Dit is een zeer belangrijke taak vermits Herman geen Baarlenaar is.

Doel

De werkgroep verricht historisch onderzoek naar de Noordelijke Singelpanden met hun bewoners en schrijft hierover een boek ter gelegenheid van de heropening van de Rabobank. Het is de eerste keer dat er een boek verschijnt over de Singel. Na de uitgave ervan wordt de werkgroep ontbonden.

Werking

Op driewekelijkse bijeenkomsten in het heemhuis wordt de evolutie van het onderzoek besproken. Daarmee zijn we momenteel de actiefste werkgroep van Amalia. Dagelijks valt er wat te beleven:

- gemeentelijk archiefonderzoek: Herman Janssen en Cees Verschueren.
- interviews en schrijfwerk: Herman Janssen.

-archieffonderzoek bij drukkerij de Jong: Cees Verschueren en Gerard Grimbergen.

-tekstverwerking en tabellen: Herman Jacobs.

Opmerkelijk is wel dat onze werkgroep op financieel gebied onafhankelijk staat van de heemkundekring; de Rabobank vergoedt onze onkosten en zorgt voor het drukken en uitgeven.

Eén vierde van de tekst is klaar. Hierin wordt de betekenis van de Singel voor Baarle besproken in al zijn facetten. In de drie volgende hoofdstukken zal telkens de geschiedenis van één pand worden toegelicht.

Het ligt in de bedoeling dat het boekwerk Singelpanden herfst 1994 verschijnt.

H. Janssen

Redaktieraad voor de Heemkundekring

Sinds 14 juli 1993 is onze Heemkundekring een redaktieraad rijk. De taak van deze redaktieraad is om de publicaties van onze kring te verzorgen. Dat wil dus zeggen dat de Nieuwsbrief, de Jaarboeken en de aparte Brochures voortaan door de redaktieraad samengesteld gaan worden. Let wel: de redaktieraad schrijft ze niet allemaal zelf, maar heeft de eindredactie van alles onder haar hoede.

Graag doet de redaktieraad een beroep op ALLE leden die iets kwijt willen op papier het bij haar in te leveren, zodat de redaktieraad het op de meest geschikte wijze kan publiceren. We weten dat vele van onze leden heel interessante informatie, verhalen en anekdotes kennen die ze graag eens zouden opschrijven, maar er schrik voor hebben om het op papier te zetten met het idee dat ze niet kunnen schrijven. Gelukkig hebben we allemaal schrijven geleerd op school, dus dat kan geen bezwaar zijn. Als je denkt ik zou dat verhaal graag eens opschrijven, maar je weet niet hoe er aan te beginnen, neem dan eens gewoon contact op met een der leden van de redaktieraad. Die zijn bereid iedereen te helpen met hun verhaal. Desnoods vertel je het verhaal en dan maakt de betrokken redakteur er samen met jou een verhaal van dat dan onder jouw naam in de Nieuwsbrief komt. Denk vooral niet te snel 'dat kan ik toch niet'. En schaam je vooral niet hulp te vragen. Degene die nu in de redaktieraad hebben alles ook met vallen en opstaan moeten leren en vooral ook door veel te vragen, want een vragende mens kan altijd

geholpen worden.

De redaktieraad van de Heemkundekring bestaat uit de volgende leden:

Herman Janssen, Jos Jansen, Fons Raeijmaekers, Ed Ragas (tevens coördinator/eindredakteur), Josée Slegers en Antoon van Tuijl

Wie schrijft die blijft ?

Het bekende spreekwoord dat we hierboven afdrucken wordt terecht gevolgd door een vraagteken. We leggen u uit waarom. Onlangs mochten we een boekje in handen krijgen (na er overigens fl. 3,50 voor neergeteld te hebben), dat zogenaamd in het kort ingaat op de historie van ons Baarle. Het boekje van 70 pagina's heeft de titel '992-1992, Baarle-Nassau-Hertog het merkwaardigste en meest unieke gebied ter wereld'.

De schrijver of schrijfster heeft gezien de inhoud wijselijk de naam maar niet vermeld in het boekje, want hier en daar rammelt het van de fouten. Fouten die voorkomen hadden kunnen worden als men onze Heemkundekring geraadpleegd had alvorens die onzin aan het papier toe te vertrouwen.

Zo lezen we op bladzijde 6 van dit boekje; 'Als dank nu voor deze erkenning voegde de Hertog bij de in leengeving bij het land uitgestrekte bossen en vennen, die Godfried nooit bezeten had. Terwijl hij het hele land van Breda in leen gaf aan Godfried, behield hij zelf alle bewoonde cijnsgoederen EN DAT WERD BAARLE-HERTOG.' Einde citaat.

De bewoonde cijnsgoederen werden inderdaad uitgesloten bij overeenkomst tussen Hertog Hendrik I en Godfried van Schoten. De Hertog behield de door hem in leen uitgegeven gronden inderdaad aan zichzelf, maar die gronden lagen NIET ALLEEN in Baarle-Hertog. Die gronden lagen langs een groot deel van wat wij nu kennen als de grens tussen Nederland en België en dan vooral in het Land van Breda. Dus de opmerking dat alle bewoonde cijnsgoederen van de Hertog nu Baarle-Hertog zouden vormen, is dus onjuist en onvolledig.

Het boekje dat blijkbaar in 1992 is uitgegeven vermeldt nog een aardige blunder, want op bladzijde 7 lezen we; 'Integendeel werd bij dit Tractaat (van Maastricht, red.) de toestand van toen onaangetast en gehandhaafd omdat langs het grondgebied van Baarle (tussen Grenspaal 214 en 215) het over een afstand van 36 km niet mogelijk bleek de juiste grens te bepalen, zodat ook heden ten dage eigenlijk niet met zekerheid te zeggen is waar bij ons de

officiële landsgrens loopt'.

Blijkbaar is de auteur van dit verhaal niet op de hoogte van het feit dat in 1974 de grens van de gemeente Baarle-Nassau met de Belgische gemeenten Poppel, Ravels, Weelde, Turnhout, Merksplas, Wortel, Minderhout en Meerle officieel tot Rijksgrens werd verheven.

Gelukkig ontdekken we ook totaal nieuwe zaken in dit boekje. Zo lezen we op pagina 21 dat het restaurant Den Engel het wapen mocht gebruiken van het nabije kasteel 'Bedaf'. Daarin waren twee engelen afgebeeld: vandaar de naam. Graag vernemen we van onze leden, waar dat kasteel 'Bedaf' dan wel gestaan heeft. Het toponiem 'Bedaf' komt slechts op twee plaatsen in Noord-Brabant voor, o.a. in Baarle en dat is het meest nabije. Of daar ooit een kasteel gestaan heeft?

Op pagina 23 lezen we 'De Singel ook wel: grenslijn, ...' Als de auteur bekend was geweest met namenstudie, zou dat zeker niet zo op papier gekomen zijn. Singel is namelijk de oude benaming voor dorpsplein. Lees de diverse namenstudies er maar op na...

Op pagina 25 lezen we over het bekendste huis op Loveren; 'Dit huis ook mocht in de nacht van maandag op dinsdag 22-23 maart 1621 Hugo de Groot herbergen'. Ook hier weer een onjuistheid. Er wordt verondersteld dat Hugo de Groot hier de nacht heeft doorgebracht. Ons erelid Dr. Ed Loffeld heeft er een uitgebreide studie aan gewijd en kan geen bewijzen vinden voor dit feit. Wel kan hij het heel aannemelijk maken... Bovendien was er te Loveren nog een voorname herberg waar o.a. de postiljon Hoogstraten-Den Bosch halt hield en paarden ververst werden.

Op pagina 32 lezen we in het stukje dat gaat over het ballonmonument te Castelré: 'In de nacht van 20 op 21 november 1870, om 00.30 uur steeg een aantal bemande ballonnen uit Parijs op. Een ervan, de Archimède landde na 7 uur zweven op maandagmorgen 21 november rond 8 uur in Castelré'

Ook hier weer een onjuistheid; er steeg die nacht maar één ballon op. De eerstvolgende vertrok pas weer op 24 november en de laatste ballon vóór de Archimède koos op 18 november het luchtruim. In totaal vertrokken er tussen 23 september 1870 en 28 januari 1871 zo'n zestigtal ballonnen. Officiële bronnen spreken elkaar nog al eens tegen als het gaat om het juiste aantal ballonnen. Zo zijn er die spreken van 57 stuks en andere weer van 65.

Op bladzijde 58 ontdekken we dan een eigen ontdekking. Ondergetekende namelijk ontdekte namelijk als eerste dat de grote Duitse kunstenaar Albrecht Dürer op zijn tweede reis door de Nederlanden Baarle heeft aange-

daan. En de eerste de beste neemt dan zonder bronvermelding zoiets over. Zelfs nog zonder zijn of haar eigen naam te noemen.

Een woord aan onze leden is dan ook op zijn plaats. Als er ooit mensen vragen iets op schrift te zetten voor een of andere publicatie, ze er het beste aan doen om die persoon maar door te verwijzen naar de Redaktieraad van de Heemkundekring. We zijn inmiddels een redaktieraad rijk en die zal met de nodige zorg graag meewerken aan allerlei publicaties. Bovendien hadden de fouten in bovengenoemd boekwerkje dan ook voorkomen kunnen worden.

Ed Ragas

Hertog Jan I gestorven te Baarle-Hertog?

Wat nog geen enkele geschiedschrijver of chroniqueur van onze enclavegemeenschap ooit had ontdekt, ontdekte auteur Geert van Lierde en maakt er melding van in zijn boek 'Bier in België'; Hertog Jan I van Brabant is te Baarle-Hertog gestorven. Dit lezen we in het Info-Bulletin no.1 van 1993 van Bierclub Brouwershuis pagina 10. Voor de volledigheid lezen we een stukje mee in het Info-Bulletin.

'In het boek 'Bier in België' van Geert van Lierde komen we het verhaal tegen over Jan Primus ofwel Gambrinus. Al wordt hij vermeld in het hoofdstuk over Leuven, het ons welbekende Baarle-Hertog speelt hierin een vrij trieste rol.

Leuven wordt dikwijls bestempeld als de hoofdstad van het Belgisch bier. De vestiging van het vroegere Artois, nu Interbrew, is daaraan zeker niet vreemd. Als we teruggaan in de geschiedenis komen we ook de naam tegen van Hertog Jan I van Brabant, meestal bekend als bierkoning Gambrinus. Jan Primus regeert van 1261 tot 1294 als hertog van Brabant en oogst roem na zijn overwinning in de slag van Woeringen (1288). Na deze veldslag tegen de Graaf van Gelre annexeert hij Limburg. De overlevering wil dat hij een groots en rijkelijk met bier overgoten feest organiseert voor zijn soldaten. Om hen toe te spreken, klautert hij boven op een stapel vaten en zet zich schrijflings op de hoogste ton met een bierkroes in de hand. Zijn liefde voor steekspelen zou hem uiteindelijk fataal worden, want tijdens een toernooi in Baarle-Hertog wordt hij dodelijk getroffen.

In het dialect verbastert zijn naam Jan Primus tot Gambrinus en Cambri-nus. Voor de middeleeuwse (en wellicht ook latere) brouwers, moet hij heel

wat betekend hebben, want niet alleen in België, maar ook in Frankrijk en Duitsland wordt hij als bierkoning geprezen. Naar verluidt, zou hij tijdens een driedaags banket in Brussel zomaar eventjes 388 literkroezen achterover gegoten hebben.'

Tot zover dit interessante artikel over Hertog Jan I van Brabant. Als geïnteresseerde in de plaatselijke geschiedenis vraag je je onmiddellijk af waarom nooit iemand van dit belangrijke voorval melding heeft gemaakt.

Hertog Jan I van Brabant was tenslotte niet de eerste de beste en er is gelukkig nogal wat over hem geschreven, dus in eerste instantie de Grote Winkler Prins encyclopedie er maar eens op na geslagen. Daar vinden we direct wat we zoeken. Hertog Jan I leefde van 1254 tot 1294. Volgens de WP is hij gestorven te Bar-le-Duc. Als je niet goed op de hoogte bent van de geschiedenis is de verleiding inderdaad groot om dit te vertalen als Baarle-Hertog. Helaas is dat fout. Bar-le-Duc is de hoofdstad van het voormalige Lotharingse hertogdom Bar. Bar-le-Duc ligt in Noord-Frankrijk aan de bovenloop van de Maas in het huidige departement Meurthe-et-Moselle. Toch heeft deze historische dwaling ons in ieder geval weer een leuk verhaal opgeleverd.

Ed Ragas

Tijd is tijd

Een wonderlijk voorval dat in Baarle plaatsvond kwamen we per ongeluk op het spoor tijdens archiefonderzoek in Baarle-Nassau.

Er zullen niet veel Baarlenaren meer zijn die zich de volgende eigenaardige geschiedenis zullen herinneren, want het speelde zich af in 1909...

Om het pas aangekochte gemeentehuis (1905) wat op te sieren, besluit de gemeenteraad van Baarle-Nassau op 24 april 1909 om een uurwerk aan te kopen dat in de voorgevel van raadhuis zal worden geplaatst.

Dit doet men omdat de Nederlandse Spoorwegen de Amsterdamse Tijd

hanteren voor haar dienstregeling. Die Amsterdamse Tijd wordt door de Spoorwegen op 1 mei 1909 ingevoerd.

Het eigenaardige is nu dat de klok van de St. Remigiuskkerk als vanouds de Greenwichtijd blijft aangeven. Dus op de Singel kon je in 1909 altijd op tijd komen voor een afspraakje, want dan wees je gewoon op die klok, die het best bij je paste...

Ed Ragas

Foto's naar Amerika

Op 26 februari 1993 publiceerden we in Ons Weekblad een klassfoto van Baarle-Hertog. We wisten toen niet wanneer die foto gemaakt werd. Dankzij een soortgelijke foto uit Meerle weten we nu dat die foto in 1919 gemaakt is.

Wat was namelijk het opvallende aan die foto's ?

Op beide foto's lezen we een opschrift op de leitjes: 'To the Americans after the struggle for right at work. To the people of Baltimore. The children of Baarle-Hertog' (Meerle)

De foto van Baarle-Hertog hangt ook in het Heemhuis in de huiskamer. Bekijk haar maar eens goed.

Het toeval wil nu dat we soortgelijke foto's hebben ontdekt van de dorpen Meer en Meerle.

Verder dachten we gelijke foto's te hebben ontdekt voor de dorpen Rijkevorsel en Weelde, maar nadere bestudering van de foto's leerde ons dat het hier ging om foto's die uit dankbaarheid voor de voedselhulp direct na de eerste wereldoorlog werden verstuurd. Zo stuurde Rijkevorsel uit dankbaarheid foto's naar de bevolking van La Fayette en de vanuit Weelde stuurde men de foto's uit dankbaarheid naar de bevolking van Richmond.

Wat de reden was voor de scholen uit België om foto's te sturen naar de bevolking van Baltimore, konden we ook in beschrijvingen van Baltimore niet terugvinden. In ieder geval hebben we het jaartal achterhaald.

4e Regionale Heemkwis 1993 te Oud Gastel

De regionale Heemkwis komt er weer aan. Kwissers opgelet dus. De kwissers van vorig jaar zullen zich nog wel de derde regionale heemkwis in Baarle-Nassau herinneren. In een ongemeen spannende kwis, behaalde het team van Baarle de tweede plaats op slechts 1 puntje verschil van winnaar Het Land van Gastel, maar vóór de gedoodverfde winnaar Wouw, die de derde plaats moest delen met Paulus van Daesdonk uit Nieuw-Ginneken.

Ook het team van Heemkundewerkgroep Ulicoten, dat voor het eerst deelnam, behaalde een goed resultaat en bezette de 13e plaats op slechts een half punt van nummer 12; Gilze Rijen.

Het is gebleken dat we hier in Baarle en Ulicoten een stel verfente kwissers rijk zijn en dus zal het enthousiasme weer groot zijn om deel te nemen aan de komende 4e Regionale Heemkwis. De organisatie is dit jaar in handen van Heemkundekring 'Het Land van Gastel'. De kwis zal plaatshebben op donderdag 10 november a.s. in zaal Vogelaars op de markt in Oud Gastel.

De heemkundekring en ook de werkgroep Ulicoten hebben zich al weer aangemeld. We hopen nu dat de kwissers zich snel melden, zodat we de teams weer kunnen samenstellen. Per team mogen er 10 leden meedoen. Uiteraard hopen we dat onze teams ook mogen rekenen op de morele en verbale steun van een grote schare supporters! Houdt dus donderdag 10 november alvast vrij en noteer die datum in je agenda.

Ed Ragas

Nieuwe leden

Dhr. Jan Josten Frankrijk

Fam. J. Spapen Molenstraat 42 Baarle-Hertog

Fam. A. Verheijen Molenbaan 29 Baarle-Hertog

Dhr. Fr. de Leijer Eikelenbosch 6 Baarle-Nassau

Fam. A. De Rooy-Denis Lode Peetersstraat 12 Baarle-Hertog

Dhr. H. Verhoeven Zondereigen 76 Baarle-Hertog

Fam. Leemans-de Jong, Past. de Katerstraat 35, Baarle-Hertog

Niet vergeten

Op 10 juni 1993 overleed in zijn huis aan de Kievit te Baarle-Nassau Fons van den Heuvel. Hij werd op 20 december 1904 in Baarle-Nassau geboren. Fons leefde een bescheiden en teruggetrokken bestaan. Hij hield zich na zijn werkbaar leven vooral bezig met houtsnijwerk. Uit voor anderen waardeloos materiaal maakte hij schitterende gebruiksartikelen meestal kunstig bewerkt. Velen in Baarle hebben een werkje van hem thuis en zij koesteren dit kleinood met dezelfde liefde waarmee Fons het heeft vervaardigd. Fons ging er niet trots op. Hij deed het gewoon. Heel bescheiden zoals hij was. Zo is hij ook van ons heengegaan.

Ondergetekenden zullen Fons van den Heuvel zeker niet vergeten. Deze bescheiden man heeft namelijk in de Tweede Wereldoorlog een belangrijke rol gespeeld bij de bevoorrading van geallieerde piloten die op het landgoed De Kievit waren ondergebracht. Fons wilde niet dat dit tijdens zijn leven bekend zou worden. Uiteraard hebben wij die wens gerespecteerd. Wij brengen dit verhaal nu enkele maanden na zijn overlijden uit eerbied voor de man die 50 jaar geleden in het holst van de nacht voedsel bracht aan voor hem totaal onbekende geallieerde vliegers. We laten hieronder een verslag volgen van een zeer uitgebreid gesprek dat we met hem mochten voeren.

Fons van den Heuvel

Op vrijdag 21 september 1990 hebben wij, Ed Ragas en Arie P. de Jong een vraaggesprek gehad met A. (Fons) van den Heuvel, Kievit 2 te Baarle-Nassau over zijn aandeel bij de hulp aan ontsnapte geallieerde piloten tijdens de tweede wereldoorlog.

Aanleiding daartoe waren gesprekken na de presentatie van het boek 'Vrouw in verzet' van Els Hofker op 9 september 1989 in het voormalige Raadhuis van Baarle-Hertog.

Daarbij werd onzerzijds de vraag gesteld, waar de door Miet Pauw (hoofdperson uit genoemd boek) over de grens te helpen piloten in Baarle werden ondergebracht tot het tijdstip, dat er gelegenheid was ze naar België te vervoeren.

Door enige aanwezige Baarlenaren werd daarop geantwoord, dat de vliegers in het bos van De Kievit in een ondergronds hol werden verstopt en aldaar door ene Fons van den Heuvel, die daar in de buurt woonde, van voedsel werden voorzien.

De thans op Kievit 8 wonende Leon Verschuieren deelde desgevraagd mee, dat hij kon bevestigen, dat Fons van den Heuvel, nu 85 jaar oud, inderdaad de ondergedokenen vele malen van voedsel voorzag en dat hij daar persoonlijk eenmaal getuige van was.

Teneinde dit gebeuren voor de lokale geschiedschrijving te kunnen vastleggen, hebben wij een gesprek met Fons van den Heuvel gehad.

Fons van den Heuvel leek aanvankelijk weinig bereid medewerking te verlenen en wilde onder geen beding op de foto. Voorts stelde hij nu geen erkenning meer te verlangen als mendat destijds heeft nagelaten. Ook stelde hij er prijs op anoniem te blijven. Na enige tijd kwam hij echter wel op zijn praatstoel en heeft hij enige uren zijn ervaringen en herinneringen uit die tijd weergegeven.

In het algemeen kan worden gesteld dat hij zich de details van gebeurtenissen nog scherp herinnerde en kon beschrijven, hoewel hij preciese data niet kon opgeven. Op 20 december a.s. wordt hij 86 jaar. Hij bewoont sinds 1956 het uit 1854 stammende huisje aan Kievit 2 te Baarle-Nassau. De omschrijvingen van zijn ervaringen kunnen in het algemeen als betrouwbaar worden beschouwd.

Ontsnapte piloten in 'De Kievit'

Baarle-Nassau was in de Tweede Wereldoorlog één van de doorgangspoorten voor ontsnapte geallieerde piloten op hun weg naar het Zuiden. Zij werden aangevoerd uit Oost-Nederland en kwamen dikwijls via Sprang-Capelle en Goirle naar Baarle. Vandaar werden vele piloten die uit handen van de Duitse bezetters waren gebleven, vaak door de zorgen van Miet Pauw naar België ddorgezonden om hun ontsnappingstocht via de 'escape-line' voort te zetten, al of niet met succes. Een aantal hunner werd in België - mede door verraad - toch door de vijand gepakt en naar een krijgsgevangenkamp in Duitsland gevoerd. Anderen hadden meer succes of geluk en wisten via Frankrijk de Pyreneeën te bereiken en via Spanje uiteindelijk in Engeland terug te komen.

De vliegtuigbemanningen die uit ons land naar Baarle werden gebracht, waren lang niet altijd piloten; er waren ook navigators, werktuigkundigen, telegrafisten en boordschutters onder, vooral als het ging om een deel van de bemanning van viermotorige bommenwerpers.

Het gebeurde veelal, dat het doortransporteren naar België pas kon gebeuren als vanuit Turnhout of Antwerpen een seintje werd gegeven dat er weer een 'partijtje' kon worden ontvangen. Dat betekende dus dat in Baarle aangevoerde vliegtuigbemanningsleden meestal een aantal dagen of weken moesten wachten alvorens ze verder konden. Soms verbleef een piloot een enkele nacht in het toch al volle huisje van Miet Pauw, maar dikwijls moest een ander tijdelijk onderduikverblijf worden gezocht. En in dat verblijf moesten ze gedurende die periode uiteraard ook dagelijks van voedsel worden voorzien.

Een Baarlenaar die zich daarmee bezig hield en zeer verdienstelijk maakte, is de in 1904 geboren Fons van den Heuvel, woonachtig op Kievit 2. Hoewel dit werk bepaald niet van gevaar ontbloomt was, heeft hij het steeds zonder ernstige problemen kunnen uitvoeren.

Voedselbezorger Fons van den Heuvel

We vroegen hem waar de Engelse piloten verborgen werden gehouden. 'Er was een hol gemaakt in het noordelijke deel van het landgoed de Kievit, nu bungalowpark. Daar waar nu vakantiehuisjes staan, ruwweg tussen de Aca-ciadreef en de Dennendreef, was een grote kuil. Daar waren planken overheengelegd en die waren bedekt met heideplaggen, zodat het hol goed gecamoufleerd was. Daar konden zo'n drietal ontsnapt worden ondergebracht.'

(Het hol was in een oude afwateringssloot waarin nog nooit water in gestaan heeft.)

Fons van den Heuvel woonde in een boerderij vlak ten noorden van de Kievit en voorzag de ondergedoken vliegers van voedsel.

'Er zaten Duitsers in de Limberghoeve (nu Kievitshoeve), die regelmatig in dat gebied patrouille liepen. Maar ik wist precies de tijden, waarop ze patrouilleerden. Tussen die patrouillelopen door ging ik naar het hol. Vanuit onze boerderij kon ik onder de bomen naar de rand van de Kievit komen zonder gezien te worden. En dan moest ik nog een stukje door het beboste gebied van het Landgoed en daar was je ook niet makkelijk zichtbaar.'

Wat voor voedsel werd daar gebracht?

'Ik bracht warm eten en ook broodmaaltijden. Het warme eten bracht ik in potjes en pannetjes die ik dan de volgende rit weer mee naar huis nam. Ook heb ik wel eens flesjes bier meegenomen, daar waren die Engelsen wel gek op.'

'Eén keer is een Engelsman, die erg moest plassen, daarvoor verderop het bos ingelopen, maar toen door de Duitsers ontdekt en gepakt. Maar hij heeft zijn kameraden niet verraden, want er zijn geen anderen gepakt en voorzover ik weet hebben de Duitsers het hol nooit ontdekt.'

Hoeveel vliegers hebben er verstopt gezeten?

'De eerste ploeg bestond uit drie vliegers. Er was een vliegtui in nood, dat kennelijk al beschadigd was, en dat tussen Baarle en Weelde rondcirkelde. Er werd nog op geschoten en vlak voordat het in Weelde op een paar huizen neerstortte, sprongen er bemanningsleden met de parachute uit. Die kwamen hier in de buurt neer en hoewel de moffen er ijverig naar gezocht hebben, wisten ze uit hun handen te blijven. Ze hebben toen enige tijd in het hol gezeten.'

Dit voorval vond overdag plaats en zal vrijwel zeker een Amerikaanse B-17 of B-24 bommenwerper hebben betroffen. Aangenomen mag worden dat dit zich in 1944 afspeelde.

Hoeveel vliegers heeft u nog meer in dat hol van voedsel voorzien?

'Na die eerste drie, kwamen er weer twee en daarna nog eens drie. In het geheel zijn er door mij 19 vliegers in dat hol een tijdje van voedsel voorzien.'

Kon u met die buitenlanders praten?

'Nee, ik sprak wel een beetje Frans, maar dat verstaonden zij niet. Het enige dat ik ze kon zeggen was: Germans there, Germans there, waarbij ik dan in de richting van de Limberghoeve wees, waar de Duitse soldaten zaten. Maar verder heb ik niet met ze kunnen spreken en ik weet ook geen namen van die mannen.'

We hoorden van Leon Verschueren, de tuinman, Kievit 8, dat die ook een keer naar het hol is geweest als jongeman destijds, maar dat hij dat eigenlijk niet mocht.

'O, dat heb ik nooit gezien of geweten, dat had ik nooit goed gevonden. Ik deed het altijd alleen, daar moest niemand van weten, want dat was veel te gevaarlijk.'

Deed u dat werk in samenspel met Miet Pauw?

'Ja, die regelde het allemaal. Dat was een geweldige flinke moedige vrouw. Een kei van een mens.'

Hoe is het eigenlijk allemaal begonnen?

'Het begon al veel eerder in de oorlog. Toen kwamen er Fransen, die waren uit krijgsgevangenschap ontsnapt en kwamen uit Tilburg. Ze wilden via Baarle naar Frankrijk, naar huis terug. Ze zagen er vies en armoedig uit en hadden helemaal niks te eten. Die mannen hebben we toen geholpen. Ik spreek een beetje Frans, dus we konden ons wel verstaanbaar maken. En later kwamen dan die Engelse piloten.' (Dat waren dus Engelse en Amerikaanse vliegtuigbemanningleden die hier of elders uit hun door de Duitsers aangeschoten vliegtuigen waren gesprongen en op de grond waren ontsnapt.)

Hebt u er na de oorlog nog wel eens iets van gehoord?

'Nee, want eigenlijk kende ik die mannen niet echt. En anderen mochten niet weten wat ik deed. Ik heb dus ook nooit een onderscheiding of zo gehad en nou wil die zeker niet meer. Dat hoeft voor mij niet.'

Gelukkig was Fons van den Heuvel aan het eind van het interview toch wel bereid om enkele aandenkens te aanvaarden in de vorm van een 'Bomber Command RAF' wandschildje, een voedseldroppingsherinneringsblik met biscuits en het boek 'Vlucht door de Tijd', 75 jaar Nederlandse Luchtmacht.

We hopen hem daarmee toch een klein gebaar van dankbaarheid en respect namens de geholpen vliegers te hebben gegeven.

Arie P. de Jong

Ed Ragas

Eerste Heemdag geslaagd!

Vorig jaar organiseerde onze vereniging het Grenzeloos Heemkamp in het kader van 1000 jaar Baarle. Toen trokken we vier dagen met leden van Brabantse Heemkundekringen door onze tweelinggemeente. Dit werd een succes voor de organisatie en vooral voor de deelnemers. Zij hebben genoten van al wat Baarle te bieden had. Tijdens dit Grenzeloos Heemkamp verleenden onze eigen leden de hand- en spandiensten. De organisatoren zagen daarom een Heemdag voor eigen leden wel zitten. Men schoof rond tafel en begin juni viel de uitnodiging voor onze eerste Heemdag bij de leden in de bus. Zo'n veertig leden meldden zich aan voor deze eerste Heemdag op 3 juli jl.

De organisatie bood een bezoek aan twee gerenomeerde bedrijven, een picknick, twee historische bezoeken en een afsluiting in stijl. Om 9 uur werd er bij 't Heemhuis verzameld. Gerrit de Jong gaf uitleg over het ochtendprogramma en maakte de indeling van de groepen bekend.

De eerste groep onder leiding van Gerrit de Jong gingen naar drukkerij de Jong. Hier werden we ontvangen door Marcel van der Flaas en Ron Grooten. Zij namen de rondleiding voor hun rekening. Na het bekende bakske koffie gingen we naar de ontvangsthal. Daar keken we terug naar het verleden, hoe toen Ons Weekblad gedrukt werd. Het zal toen altijd wel gelukt zijn, maar met deze apparatuur zou het nu niet meer lukken. Marcel gaf ons enkele cijfers over het gebruik van papier en inkt. Gigantische hoeveelheden die binnenkomen en er weer bewerkt uitgaan. Ron Grooten gaf toelichting op het drukproces. Hij gaf een duidelijke uitleg hoe het aangeleverd wordt en hoe het via een aantal procedures, zoals bijvoorbeeld de donkere kamer, proefdrukken, uiteindelijk in grote hoeveelheden gedrukt wordt. Het drukken gebeurt via een drukstraat, eigenlijk een grote pers met diverse procedures. Aan het einde van de straat komt de folder of brochure er dan uit. Men drukt er niet alleen folders, maar ook brochures, reisgidsen, boeken, geboortekaartjes en noem verder maar op. Vele van de deelnemers waren onder de indruk van dit prachtige bedrijf. Ron en Marcel werden bedankt voor de goede ontvangst en de leerzame rondleiding.

Groep twee trok onder leiding van Ad Jacobs naar Baarle International, de

distilleerderij van de heer van Zuidam. Hier worden het Boals kruidenbitter, de korenwijn en andere likeuren gemaakt. We werden door mevrouw en meneer van Zuidam ontvangen. De heer van Zuidam gaf toelichting op het ontstaan van zijn bedrijf. Na jarenlang bij een grote distilleerderij gewerkt te hebben, wilde hij graag voor zichzelf beginnen. Hij had immers ervaring genoeg in huis en een kleinschalig eigen bedrijf zag hij wel zitten. Zo is hij in Baarle begonnen.

In de beginfase maakte hij voornamelijk het bekende Baalse Kruidenbitter. Door de kwaliteit van het kleinschalig bedrijf kreeg hij steeds meer nieuwe klanten en zo werd zijn productenpakket uitgebreid. Momenteel levert hij aan vele groothandelaren zijn jenever, kruidenbitter, korenwijnen en de likeuren. Voor de likeuren is op de dag van vandaag veel belangstelling en de vraag groot. De dames kregen aan het einde van de rondleiding nog gratis adviezen voor het verwerken van verse vruchten tot lekkere drankjes. Onder het genot van een lekker borreltje werd nagepraat. De deelnemers hadden kennisgemaakt met een eersteklas distilleerderij.

Nadat beide groepen van bedrijf gewisseld hadden en ook de tweede rondleiding erop zat, gingen beide groepen naar Lies en Wout van den Broek voor de picknick. Vooraleer we aan de picknick begonnen, gaf Wout tekst en uitleg over zijn verzameling handgereedschappen en nog veel meer. Zijn verzameling was zeer de moeite waard. Onder de grote notenboom stonden de tafels en stoelen voor de picknick. Met het mooie weer was het goed toeven onder de notenboom. De broodjes, krentenbollen en eierekoeken van bakkerij Vromans gingen erin als zoete koek.

Na de picknick werd de prachtige vijver met waterval bekeken. Vele wanden zich in het Zwarte Woud bij Triberg, maar het was gewoon bij Wout van den Broek in Baarle-Nassau. Het was intussen tijd om op te stappen, want de tocht ging verder richting Castelné. Na Lies en Wout bedankt te hebben, werden de fietsen weer van stal gehaald en ging het met de wind op kop naar Minderhout en Halschoor. Het werd een hele trap.

In Minderhout werd de gerestaureerde kerk bezocht. Eigenlijk toch een klein stukje van onze gemeente, want vele Castelnaren gaan hier naar de kerk. De rondleiding werd verzorgd door de heer van Boxtel. Hij wist iedereen met

zijn prachtig verhaal te boeien en gaf een goed overzicht van de restauratieperiode. Een kerk om trots op te zijn.

De tweede groep reed via de Haldijk naar de hoeve op Halschoor. Deze hoeve werd gebouwd in 1671 en gerestaureerd in de periode rond 1970. De huidige bewoner, Jan Huet, heeft er veel voor gedaan om deze oude hoeve te behouden. De hoeve ziet er nu prachtig uit en het is er nu eigenlijk een klein paradijs van rust en schoonheid. De hoeve van Sjoke Jansen op Grazen is van dezelfde periode. Herman Janssen had de geschiedenis van hoeve Halschoor keurig op papier gezet. Zo kreeg iedereen een duidelijk beeld van de geschiedenis van deze abdijhoeve.

Na deze twee bezoeken was het verzamelen bij Jos Snoeijns in café Hof van Holland. Hier kregen we van de leden van het St. Jorisingilde tekst en uitleg over de kruisboog. De koning van het gilde was zelf ook aanwezig en dit bleek gewoon een jonge schutter te zijn. In Castelré schiet men op de 60-meter baan. Het maximaal te behalen punten per schot is zes. Bij de demonstratie werd regelmatig vijf punten gescoord, maar de zes viel niet mee. Onze Coördinator van de Heemdag mocht ook een schot wagen en scoorde 4 punten. Een hoge score voor zijneerste schot. Volhouden Gerrit dan zit er misschien wel een nieuwe koning in.

Hierna werd de Heemdag afgesloten met de Castelse maaltijd. Een maaltijd volgens oud recept met eieren en hesp. Iedereen liet het zich goed smaken en er werd menig eitje naar binnen gewerkt. Het smaakte opperbest.

Na de Castelse maaltijd sloot Gerrit de Jong deze eerste Heemdag af. Iedereen was het erover eens dat de werkgroep hier gerust mee verder kan gaan. Dus op naar de tweede heemdag. Hierna ging iedereen op eigen gelegenheid naar huis en met de wind in de rug ging dat vanzelf.

Een deelnemer

Activiteitenkalender

1993

- 1 sept. woensdag Heemhuis open 19.30-21.30 uur
 5 sept. zondag Open huis 10.30-13.00 uur
 8 sept. woensdag Heemhuis open 19.30-21.30 uur
 11 sept. Open monumentendag (NL)
 Presentatie Heemkalender 1994
 Opening Tentoonstelling van schenkingen aan het museum
 12 sept. Open monumentendag (B)
 Tentoonstelling 'Een monument van een Koning; Boudewijn'
 15 sept. woensdag Heemhuis open 19.30-21.30 uur
 18 sept. Volkskundedag te Oirschot over huwelijksgebruiken, Brabants Heem
 22 sept. woensdag Heemhuis open 19.30-21.30 uur
 29 sept. woensdag Heemhuis open 19.30-21.30 uur
 3 okt. zondag Open huis 10.30-13.00 uur
 6 okt. woensdag Heemhuis open 19.30-21.30 uur
 13 okt. woensdag Heemhuis open 19.30-21.30 uur
 16 okt. zaterdag lange natuurwandeling o.l.v. A. van Tuijl
 20 okt. woensdag Heemhuis open 19.30-21.30 uur
 21 okt. Heemkwis Baarle 1000 plus 1, Steppe Ulicoten 19.30 uur
 27 okt. woensdag Heemhuis open 19.30-21.30 uur
 3 nov. Lezing door weerman Johan Verschuere van Omroep Brabant
 7 nov. zondag Open huis 10.30-13.00 uur
 10 nov. woensdag Heemhuis open 19.30-21.30 uur
 11 nov. 4e Regionale Heemkwis te Oud-Gastel
 17 nov. woensdag Heemhuis open 19.30-21.30 uur
 21 nov. Heemkunde en Archeologie te Tilburg, Brabants Heem
 24 nov. woensdag Heemhuis open 19.30-21.30 uur
 1 dec. woensdag Heemhuis open 19.30-21.30 uur
 4 dec. zondag Open huis 10.30-13.00 uur
 8 dec. woensdag Heemhuis open 19.30-21.30 uur
 15 dec. woensdag Heemhuis open 19.30-21.30 uur
 22 dec. woensdag Heemhuis open 19.30-21.30 uur
 29 dec. woensdag Heemhuis open 19.30-21.30 uur
 1994
 2 jan. Nieuwjaarsreceptie in het Heemhuis 19.00 uur

Uitstapje naar Antwerpen

Op zaterdagmorgen 19 juni 1993 vertrokken 's morgens van het parkeerterrein aan de Amalia van Solmsstraat (hoe toepasselijk) twee bussen vol leden en belangstellenden richting Antwerpen. Was het weer 's morgens nog een beetje dreigend, al gauw werd het stralend weer en dat vergrootte het plezier. Het bezoek aan Antwerpen bestond uit twee delen, t.w.

- een ontvangst door de voorzitter van de plaatselijke gilde- en heemkundige vereniging in hun verenigingsgebouw. Na ons hartelijk welkom te hebben geheten met een lekkere kop koffie vertelde hij ons wetenswaardigheden over het gebouw (het Suykerhuys) en over het ontstaan en de doelstelling van de vereniging. Binnen in het gebouw was een klein museum met oude foto's, boeken en... wapens. Leden die dat wilden, konden hun kunsten uitproberen op de handkruisboog. En het lukte zowaar vier leden van onze vereniging om midden in de roos te schieten (geluk of toeval). Zij kregen een oorkonde uitgereikt en werden ingeschreven in het gulden boek met de namen van al diegenen die de eerste keer in de roos schieten.

- hierna volgde een stadswandeling onder leiding van een gids van de Stad Antwerpen. Deze loodste ons langs en vertelde allerlei dingen over niet direct bekende zaken. Wij zagen en hoorden van mooie huizen en doorkijkjes, het was voor velen van ons een openbaring en menigeen nam zich voor nog eens op eigen gelegenheid Antwerpen te bezoeken.

Na afloop van deze twee programmadelen, die gesplitst werden uitgevoerd, moesten wij even op de bussen wachten, maar op een terrasje viel dat niet tegen. Hierna reden de bussen richting 'de Bospaddestoel' in Retie waar ons een koffietafel wachtte. Hoewel de meesten van ons best trek hadden, moesten zij toch nog even wachten, want wij kregen eerst een zeer leerzame verhandeling met mooie dia's over de paddestoel, maar daarna kon men aanvalen op het brood en de koffie. Voldaan vertrokken wij weer richting Baarle. Al met al een zeer geslaagde dag.

Joke Wentink

Op de fiets naar Gilze

Op zaterdag 15 mei zijn de leden van Heemkundekring Amalia van Solms op bezoek geweest bij de zustervereniging in Gilze. Per fiets of met de auto gingen we naar Gilze. Hier gingen we de tentoonstelling bekijken over het leerlooien in Gilze en Rijen. Degenen die met de fiets zouden rijden, moesten om half een in Baarle bij het Heemhuis bijeenkomen om dan samen te vertrekken. De vijf personen uit Ulicoten zijn via Chaam naar Gilze gefietst. Toen we ongeveer samen om half twee in Gilze bij het Heemhuis aankwamen, kregen we eerst koffie of thee met koek. Ondertussen sprak de voorzitter van de heemkundekring uit Gilze een welkomstwoordje en schonk aan onze voorzitter het historisch boek van 1000 jaar Gilze. Ook onze voorzitter schonk een jaarboek met een enveloppe met inhoud.

Daarna kregen we een rondleiding met uitleg over het ontstaan van de leerindustrie. Ook kregen we uitleg bij de biologische Heermtuin die achter het Heemhuis was gelegen. Het zag er allemaal netjes verzorgd uit (een tip: laten we proberen dit ook in Baarle tot uitvoer te brengen). Intussen was het half vier en we zouden boven in het gebouw een videofilm te zien krijgen, die helaas niet doorging want de Videorecorder deed het niet. We hebben toen maar wat zitten napraten en daarna om half vijf vertrokken uit Gilze. De Ulicotense mensen zijn met de andere uit Baarle langs Alphen mee terug gereden, met een harde wind op kop. Als tussenstop stelde Gerrit en Jo Jansen ons voor om bij hen thuis in Baarle koffie te drinken en dat werd in dank aanvaard. Toen moesten de Ulicotense fietsers nog vijf kilometer verder en het begon pijpenstelen te regenen. Toch is het een zinvolle middag geweest en zo'n uitstapje met de fiets of auto is wel voor herhaling vatbaar. Dank aan diegenen die de voorbereidingen hiervoor hebben ondernomen.

Groetjes en graag tot ziens!

Anna Roelen

Baarle 1000 plus 1 kwis

Onze Heemkundekring gaat de Baarle-1000 kwis die vorig jaar door de Stichting Jeugdwerk Baarle werd georganiseerd in het kader van 1000 jaar Baarle voortzetten onder de naam Baarle-1000 plus kwis. Dit jaar 1993 is dat dus plus 1, volgend jaar plus 2 enz.

De kwis is voor de kwisgangers naar de Regionale Heemkwis een goede trainingsmogelijkheid, maar de kwis staat ook open voor andere verenigingen. In totaal kunnen maximaal 20 teams van elk drie personen deelnemen. Het is een kwis waarvoor niet meer nodig dan een goede algemene kennis.

De zes rubrieken waarin de vragen zijn onderverdeeld, zijn:

Algemeen, Nederland, België, Brabant, Baarle en Stemmen uit Baarle.

De kwis wordt gespeeld over maximaal 5 voorrondes met in elke voorronde 17 vragen. De acht teams met de hoogste scores gaan over naar de halve finales waarin 21 vragen op de deelnemers worden afgevuurd. De vier beste teams komen dan in de finale om te strijden voor de wisselbeker. In de finale worden er 29 vragen gesteld. Een gelijke eindstand is in de finale niet mogelijk, er volgt dan een extra ronde van 6 vragen voor ALLE finalisten. Kortom een spannende kwisavond van uw heemkundekring.

De kwisavond wordt gehouden op donderdag 21 oktober in vakantieoord De Steppe, Baarleseweg te Ulicoten. De kwisavond begint om 19.30 uur. De deelnemers moeten om 19.00 uur aanwezig zijn.

Leden van de heemkundekring die hieraan wensen deel te nemen, kunnen zich per team van drie personen opgeven bij het secretariaat, tel: 699740. Liefst zo snel mogelijk opgeven, want ook andere verenigingen krijgen de kans om deel te nemen. En er kunnen maximaal 'maar' 20 teams deelnemen.

Extra lange natuurwandeling

Op zaterdag 16 oktober zal o.l.v. Antoon van Tuijl een extra lange natuurwandeling worden gelopen. Deze tocht die ca. 4 uren zal duren, begint in Nieuwkerk op de grens van Alphen en Poppel. Vanuit Nieuwkerk lopen we dan door de fraaie bossen van Alphen, door de landerijen en zo langzaam weer richting Baarle. Halverwege de tocht zal er een uitgebreide koffiepaauze worden gehouden om weer even op krachten te komen.

In Nieuwkerk komen we heel simpel; we worden gebracht per taxibus, zodat we later geen auto's of fietsen moeten gaan ophalen!

Als het weer een beetje meewerkt, dan kan dit een zeer fraaie herfstwandeling worden. Een beetje langer dan normaal, maar daardoor nog interessanter. We zullen nog meer kunnen genieten van de verschillende landschapselementen die we zullen doorkruisen. Zoals te doen gebruikelijk dragen we geen felgekleurde kleding, maar wel een paar flinke laarsen of andere waterdichte schoenen want je weet maar nooit. Verrekijker en natuurgidsen en fotoestellen niet vergeten!

Binnenkort lees je er meer over in Ons Weekblad. Hou in ieder geval de 16e oktober vrij!

Jaarboek 1993

Op 7 november a.s. verschijnt het nieuwe Jaarboek 1993. Het wordt het eerste jaarboek van de redaktieraad. Het uiterlijk is veranderd en het ziet er nu een stuk fraaier uit dan ons eerste jaarboek (1991).

In het jaarboek 1993 komen de volgende onderwerpen aan de orde: Desiré Geeraerts - Nederlands laatste Gobelinwever, Kroniek van ruim 1000 jaar geschiedenis van Baarle, Castelé, Ulicoten en Zondereigen en als laatste in de rubriek Baarle in beeld de fototentoonstelling 'Oud en Nieuw Baarle' zoals die in het gemeentehuis van Baarle-Hertog te bewonderen is.

Het boek is 144 pagina's dik geworden en is rijk geïllustreerd met origineel beeldmateriaal. Binnenkort in Ons Weekblad meer over de wijze waarop u dit jaarboek kunt bestellen.

Weerman Johan Verschueren komt vertellen over het weer

Weerman Johan Verschueren van Omroep Brabant is voor vele Baarlenaren geen onbekende meer. Elke dag geeft hij bij Omroep Brabant zijn weersvoorzichten. Zijn voorspellingen zijn gebaseerd op de verschijnselen in de natuur. Hij staat daartoe elke morgen om vijf uur op om de gegevens van zijn weer-correspondenten te verzamelen. Daarna maakt hij zijn weerbericht dat tussen zeven en acht uur de lucht in gaat en tegen negen uur nog een keer wordt herhaald.

Johan Verschueren illustreert zijn weerpraatje ook altijd met een flink aantal weerspreuken. Soms lijkt het erop of hij die terplaatse verzint. De actuele weersituatie heeft dan ook bijna altijd met de ten gehore gebrachte weerspreuken te maken. Als hij op 3 november komt dan zullen we hem dat eens vragen.

Waar en hoe laat we die avond gaan houden, is op dit moment nog niet bekend, maar ook hier geldt weer dat u vooral Ons Weekblad goed in de gaten moet houden. En niet alleen dat, maar ook de rubriek van onze kring GOED lezen. Dat laatste zeggen we tegen de vele leden die klagen dat ze niets van een bepaalde activiteit wisten, terwijl het al weken in Ons Weekblad staat!

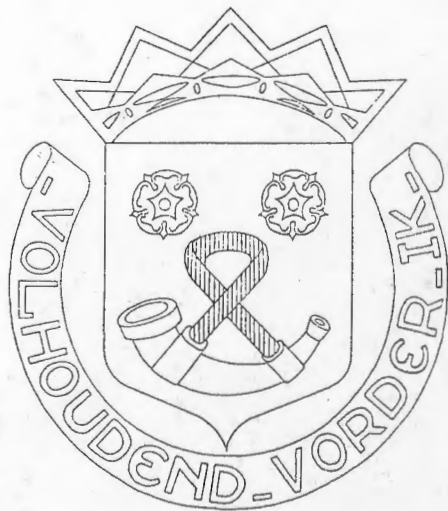
We lassen nogal eens extra activiteiten in en dan is het belangrijk dat u ook Ons Weekblad GOED leest, want anders mist u die extra activiteiten inderdaad. Let dus goed op voortaan. Wij rekenen met bovengenoemde activiteiten zeker op een grote deelname cq. opkomst, want tenslotte organiseren we die activiteiten voor onze leden!

DRAAGBARE WATERBRON.

Steeds
méér mensen
drinken steeds méér
mineraalwater. Daarom komt

Bar-le-Duc als eerste in Nederland met een
handig, licht, makkelijk mee te nemen 2-literpak. Niet van plastic,
maar van karton. Een overvloedige bron laag mineraalhoudend,
natuurlijk mineraalwater zonder koolzuur. En zo zuiver, dat het
zelfs geschikt is voor de bereiding van babyvoeding. **BAR-LE-DUC**

Heemkunde-kring 'Amalia van Solms', Kerkstraat 4, 2387 Baarle-Hertog